

Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED
Hollandi-Eesti Keskkonnaharidusprojekt AIATUULIK

PÄKAPIKURADA

Juhiseid keskkonnamängudeks ja –tegevusteks lasteaias

Tallinn, 2005
AIATUULIK

Projekti finantseerivad Hollandi Välisministeerium (programm Social Transition Programme Central and Eastern Europe (Matra)); Keskkonna-
investeeringute Keskus ja Tallinna Haridusamet.

Koostaja: **Sirje Aher**

Vene keeles kirjutatu on eesti keelde tõlkinud **Hille Roolaid**

Illustraator: **Inga Sõmer**

Kujundus ja küljendus: **Petro Belychko-Popovych**

ISBN 9949-13-263-0

Sisukord

SISSEJUHATUS	5
KUIDAS PÄKAPIKURAJA RAAMATUT KASUTATAKSE	7
PÄKAPIKU LOODUSVAATLUSED JA MUUD TARGAD TEGEVUSED 3-4 AASTASTELE LASTELE	9
VAATAME ÕUE	9
KUIDAS TEHAKSE MORSSI?	9
VIHMAPIISAD AKNAL	10
UURIME VETT KLAASIS	10
VESI JA LIIV	11
KAUNIS ÕIS VAASIS	11
PÄKAPIKU PUU-UURIMINE	11
PÄKAPIKK VAATLEB PILVI	12
KESKKONNAMÄNGUD 3-4 AASTASTELE LASTELE	13
PÄIKE JA VIHLM	13
VIHM JA LAPPED	13
VEEKOGU VÕI KALLAS	14
ROHELINE, PUNANE, KOLLANE	14
SÕBRAMAGNET	14
PÄKAPIKU LOODUSVAATLUSED JA MUUD TARGAD TEGEVUSED 4-5 AASTASTELE LASTELE	15
SALAPÄRASED HÄÄLED	15
MURU - TAIMED MITMEKESINE MAAILM	15
PÄKAPIKUEINE MÕISTATUSTEGA	16
VAATLEME KASKE	16
PÄKAPIKU TÄHTIS KIVI	17
UURIME MULDA JA LIIVA	18
MAITSEME VETT	18
ÕPIME TÄHTEDEST SÕNU LADUMA	19
KULLAOTSIJAD	19
AVASTA TUNDMATUT	20
KESKKONNAMÄNGUD 4-5 AASTASTELE LASTELE	21
LÕNGA TEEKOND	21
LAPPED JA LINNOD	21
PUTUKAMÄNG	21
LINNUKAUPMEES	22
LEEVIKE-LEEVIKE-KURG	22
LINNUPESAD	23
LINDUDE HÄÄLED	23
KODULINNOD, VEELINNOD, METSALINNOD	23
LINNUKESED	24
ÕÕ JA PÄEV	24
LINDUDE LAULUD	24
FOTONÄITUS	25
MÕÖDA METSARADA	26
JÄTA MEELDE	26
ARVA ÄRA, MIS SPORDIGA MA TEGELEN?	26
SIIL JA ORAV	27
MINU EMA (ISA) TEEB KODUS	28
PILVED	28

PÄKAPIKU LOODUSVAATLUSED JA MUUD TARGAD TEGEVUSED

5-6 AASTASTELE LASTELE 29

PUUD SÜGISEL	29
PUUVILJAKORV	30
UURIME RIIDEMATERJALE	30
ÕPIME KÖÖGIVILJU JA PUUVILJU	31
ÕPIME LILLI TUNDMA	31
ÕIGED VASTUSED	32
MINUL ON KODUS	32
OTSIME VÕLUKEPIKEST	32
VANA TAMME MÕISTATUSED	33
SEIKLUSED RABAS	33
LIIKUMINE LIIVAL	34
PAREM JA VASAK KÄSI	34
ÕPIME VAATAMA	35
MÕISTATUSEST MÕISTATUSENI	35
MULLE MAITSEB TERVISLIK TOIT	36
VAATLEME TIIKI	37
TUTVUMINE TAMME VÕI MÄNNIGA	38
UURIME MURUPLATSI JA LILLEPEENRAID	38

KESKKONNAMÄNGUD 5-6 AASTASTELE LASTELE 39

ARVA ÄRA, MITU TAMMETÕRU ON KOTIKESES!	39
KES TOOB KIIREMINI KÄBID OMA MAJAKESSE?	39
OJAKESED	39
ÜKS, KAKS, KOLM – JOOKSE PUUNI	40
AEDNIK	40
TUNNE LINDE	40
SIPELGAMÄNGUD	41
<i>Töösipelgad</i>	41
<i>Kõht on tühi</i>	41
UPUB-EI UPU	41
TIGUDE VÕIDUJOOKS	42
ÜTLE ÕIGE	42
BUSSIGA SÕITMAS	42

PÄKAPIKU LOODUSVAATLUSED JA MUUD TARGAD TEGEVUSED

6 - 7 AASTASTELE LASTELE 44

ORIENTEERUME KAARDI JÄRGI	45
UURIME PUID JA PÕÖSAID	45
<i>Määra puu tema tüve ümbermõõdu järgi</i>	45
<i>Leia puu tema viljade järgi</i>	45
UURIME VÄIKELOOMI	45
LEIA LIKUVAT	46
ARVA ÄRA, KES SEE ON JA MIDA TA TEEB	47
REŽIIMIMOMENDID	47
PANE KIVI ELAMA	48
ARVA ÄRA, KES MA OLEN!	48
VEE MÕÕTMINE	48
UURIME LIBLIKAIK	49
<i>Kaunid värvid</i>	49
<i>Tiivamustrid</i>	49
VAATA – TUNNE - RÄÄGI	49

KESKKONNAMÄNGUD 6-7 AASTASTELE LASTELE 51

PUTUKATE POOD	51
MESILASED JA HERILASED	51
MUUSIKA METSAS	52
PUTUKAVÕLUR	52
PUTUKAPUSLE	53
SIIS KUI TAEVAS	53
SÕBRALE KÜLLA	55
LAULAME JA LIIGUME	55
MEISTERDAME PÄKAPIKU KODUPUU(D)	55
PÄKAPIKUEINE LINDUDEGA	56

Sissejuhatus

Päkapikurada on kirjastatud Hollandi- Eesti keskkonnaharidusprojekti “Aiatuulik” raames. Samanimelist materjali kasutavad Hollandi lasteaed-alkoolide õpetajad. Nii nagu Hollandi päkapikurada, sisaldab ka meie oma õpetajale määratud tegevusjuhiseid laste keskkonnateadlikkuse ja loodustundmise arendamiseks.

Mõlemat päkapikurada ühendab idee – lastele tuleb esimesena õpetada seda, mis on silmaga nähtav ja käega katsutav. Kõige olulisem on õpetada lapsi märkama, oma ümbruse vastu uudishimulik olema.

Projektis osalevate lasteaedade õpetajad on kokku kogunud, kohandanud ja loodusteamale mugandanud paljud mängud, mida on mängitud põlvest põlve. Samuti leiab raamatust lihtsaid keskkonnavaatlusi, mis õpetavad last oma ümbrust jälgima ning kaaslastega arvestama.

Mängude ja tegevuste autoriteks ja/või kohandajateks on

1. Sirje Aher, MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED
2. Mairi Enok, Tallinna Sikupilli Lasteaed
3. Ülle Ilves, Tallinna Liivamäe Lasteaed
4. Anne Ird, Tallinna Sikupilli Lasteaed.
5. Lembe Jürisoo, Tallinna Kiikhobu Lasteaed
6. Merike Kaasiku, Tallinna Lasteaed Kaseke
7. Liina Kala, Paekaare Lasteaed
8. Siret Kaskmaa, Tallinna Liivamäe Lasteaed
9. Selje Kuusk, Pirita Kose Lasteaed
10. Eve Külmallik, Tallinna Lasteaed Kaseke
11. Marika Liivlaid, Tallinna Kiikhobu Lasteaed
12. Kertu Lobjakova, Tallinna Kiikhobu Lasteaed
13. Kanitat Matsova, Kadrioru Lasteaed
14. Jelena Mitrofanova, Tallinna Järveotsa Lasteaed
15. Erika Müristaja, Tallinna Kiikhobu Lasteaed
16. Asta Nilk, Tallinna Kiikhobu Lasteaed
17. Ene Nisumaa, Pirita Kose Lasteaed
18. Taimi Oppar, Tallinna Sikupilli Lasteaed

19. Annelii Pintmann, Tallinna Liivamäe Lasteaed
20. Marge Põldre, Tallinna Liivamäe Lasteaed
21. Terje Pütsepp, Tallinna Kiikhobu Lasteaed
22. Annike Rannapalu, Tallinna Lasteaed Kaseke
23. Marje Reits, Tallinna Kiikhobu Lasteaed
24. Aime Ruhno, Tallinna Paekaare Lasteaed
25. Virve Sepp, Tallinna Kiikhobu Lasteaed
26. Aive Stalkov, Tallinna Paekaare Lasteaed
27. Sirje Sõnajalg, Tallinna Lasteaed Kaseke
28. Eve Talvik, Tallinna Liivamäe Lasteaed
29. Karin Tekko, Tallinna Kiikhobu Lasteaed,
30. Liilia Tommula, Tallinna Kiikhobu Lasteaed,
31. Helgi Toomsalu, Tallinna Liivamäe Lasteaed
32. Svetlana Tšigrinova, Tallinna Järveotsa Lasteaed
33. Asta Tuusti, MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED
34. Sirje Tärn, Tallinna Liivamäe Lasteaed
35. Sirje Visse, Tallinna Liivamäe Lasteaed

Aiatuuliku projekti eesmärgiks on, et koolieelsete lasteasutuste õppekavad võimaldaksid lastel omandada säästvat arengut toetavat haridust ning arengukavades arvestatakse keskkonnasõbraliku majandamise põhimõtteid.

Projekt kestab Hollandi Välisministeeriumi (Social Transition Programme Central and Eastern Europe (Matra)) toel augustist 2004 – juunini 2006. Projektile eelnes pilootperiood 2002-2004, mille läbiviimist toetas Tallinna Haridusamet. Projekti juhivad Foundation for Permanent Education Hollandist ning MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED Eestist.

Kuidas PäkapiKuraja raamatut kasutatakse

Hollandis on päkapikud loodussõbralikud olendid, kes elavad oma tavapärasel elul, sõbrustades loomadega ning tundes hästi taimi. Nad teavad, millistest taimedest saab toitu, millistest ravimeid, milliseid tuleb ilu pärast hoida. Nad reisivad loomadega, ravivad nende haigusi ja vigastusi. Meil on tuntud rohkem nende sugulased jõulupäkapikud, kes on Jõuluvana abilisteks.

Kõik päkapikud on veendunud, et kõige parem on õppida mängides. Sellepärast on päkapikurada mängude ja mänguliste tegevuste rada.

Raamatus olevad tegevused ja mängud on jaotatud vanuserühmade järgi: 3.-4. aastased, 4.-5. aastased, 5.-6. aastased, 6.-7. aastased.

Vanuseline piir nende tegevuste ja mängude vahel pole kuigi tugev, soovi korral on nad kergesti kohandatavad ka teistele vanuseastmetele.

Soovitame päkapikurada läbi viia järgmiselt: Õpetaja...

1) ...hindab oma kasutuses olevat aega (näiteks korraldab päkapikuraja päeva, kuid võib ka lühemalt või pikemalt tegevuse kavandada),

2) ...mõtleb läbi lasteaia siseruumide ja õueala poolt pakutavad tingimused (millised puud, milline reljeef, kui suured ruumid on kasutada jne) ning otsustab, kas ta seab päkapikuraja üles ainult lasteaia territooriumile või tuleks osa tegevusi läbi viia jalutuskäigul,

3) ...valmistab nii mitu papist või tugevamale alusele kleebitud päkapikumärki, kui palju päkapikupunkte on kavas läbida,

4) ...valib välja oma rühma laste jaoks sobivad tegevused ja mängud,

5) ...paneab valmis mängude ja tegevuste läbiviimiseks vajalikud vahendid,

6) ...otsib ja kohandab lisateabe, kui ta soovib lastele temast rohkem õpetada kui päkapikuraja tegevustes kirjas,

7) ...viib päkapikumärgid valitud paikadesse ja kinnitab need kas puudele või tokkidega maasse,

8) ...alustab lastega päkapikuraja läbimängimist. Esimesel korral võiks lastele ette lugeda kirja päkapikkudelt,

9) ...päkapikuraja viimaseks punktiks võiks alati valida päkapikueine.

Kallid lapsed!

Meie, päkapikud, oleme märganud, et teil on suur huvi looduse vastu.

Ka meile meeldib kangesti uurida, kes ja kuidas meie kõrval elavad. Vahel, kui oleme mängutus, siis kujutleme ennast loomadeks ja taimedeks ja mängime nende mängu.

Mõtlesime, et võib-olla on teil huvitav teada, mismoodi meie loodust uurime ja milliseid mängu mängime. Leppisime teie õpetajaga kokku, et ta koostab teie jaoks põnevaid päkapikuradu, kus teil tuleb käia punktist punkti ning täita mitmesuguseid päkapikkude poost jäetud ülesandeid ja mängida loodusmängu. Kui ilm on külm ja vihmane, siis saate neid ka toas mängida.

Mõnikord võiksite halva ilmaga soojad vihmakindlad riided selga panna ja uurima minna, mida huvitavat tuul ja vihm kaasa on toonud. Meie teeme küll nii!

Soovime teile põnevaid uurimisretki loodusesse ja loodame, et olete alati üksteise vastu head!

Teie päkapikud

Päkapiku loodusvaatlused ja muud targad tegevused 3-4 aastastele lastele

---

Vaatame õue

Päkapiku õpetussõna:
Osa õuest on looduslik, osa inimese tehtud

Õpetaja räägib lastele, et igal pool meie ümber on kas loodus või inimese poolt tehtu. Vahel ei meeldi inimesele see loodus, mis tema ümber on, siis pannakse kasvama muru, tehakse lillepeenrad ja istutatakse puid, mis selles kohas enne ei kasvanud. Puud kasvavad väga kaua, seepärast ei tohi neid ilmaasjata maha raiuda. Puud on ilusad ja annavad varju. Koos arutatakse, miks on vaja teha teerajad, liivakast, mängumaja jms, vaadatakse lilli lillepeenras, põõsaid ja puid.

Lapsed seisavad teerajal. Kasvataja hüüde peale: "Vihma hakkab sadama!" joostakse ruttu puu alla varju. Kui kasvataja hüüab: "Päike väljas", joostakse tagasi teerajale. Korratatakse seni, kuni lastel säilib huvi.

Kuidas tehakse morssi?

Päkapiku õpetussõna:
Ained segunevad

Õpetaja annab lastele morssi juua ja küsib, kas nad teavad, kuidas seda tehakse. Koos valatakse kahte kannu vett. Õpetaja valab mõlemasse kannu aeglaselt peenikese joana mahlakontsentraati, nii et lapsed saavad jälgida vees tekkivaid mustreid. Seejärel võtab õpetaja lusika ning segab ühes kannus vett. Mustrid kaovad. Õpetaja ütleb, et ka teises kannus kaovad siis mustrid, kui morss valmis on. Mahl ja vesi segunevad ka ise, ainult see võtab rohkem aega.

Õpetaja annab lastele võimaluse värve segada ja jälgida tekkivaid mustreid. Seejärel vaadatakse kõik koos, kas ka teises kannus on morss “valmis saanud” ning juuakse seda.

Vihmapiisad aknal

Päkapiku õpetussõna:
Vesi voolab alati sinna, kuhu tal on kergem suunduda

Tegevuseks sobib tuuline tugeva vihmaga päev.

Õpetaja kutsub lapsed akna juurde vihmapiiskadest moodustuvaid ojakesi vaatama. Lapsed püüavad näpuga mõne vihmapiisa teekonda jälgida.

Mõne aja pärast valab õpetaja kannust vett tasakesi kaussi ja näitab, et kuidagi ei saa vett ülespoole valada – see voolab alati alla. Seejärel minnakse kraanikausi juurde. Õpetaja avab kraani maksimumini ja näitab, et nüüd pritsib osa vett ülespoole. Mis juhtus? Õpetaja selgitab, et vesi kohtas teel takistust ning seepärast ei saa kohe allapoole voolata, vaid paiskub enne üles. Lõpuks voolab ikkagi kogu vesi alla.

Miks akna peal ei voolanud vesi lihtsalt alla? Millised võivad olla takistused, mis seal ülespoole liikuvaid niresid tekitasid? (aknaklaas, teised veetilgad, mustus).

Tegevuse lõpetamiseks joonistavad lapsed “vihma mustreid aknal” ja näitavad sõbrale oma vihmapiiskade teekondi.

Vahendid: kann veega, kauss, paber, värvid, pintsel.

Uurime vett klaasis

Päkapiku õpetussõna:
Vesi on alati maapinnaga samal tasandil

Õpetaja valab ühte kaussi suhkrut (õues läbi viies võib kasutada liiva) ning näitab, et terakesed moodustavad kuhja. Teise kaussi valab õpetaja vett. Miks ei tekkinud samasugust kuhja? (Puuduvad “terakesed”.)

Õpetaja kallutab aeglaselt kaussi ja näitab, et vesi säilitab alati sama tasapinna.

Iga laps saab poolenisti veega täidetud klaasi ning võib ise proovida, et vee pind jääb kallutades alati ühesuguseks, liigub ainult klaas.

“Kogemata” läigatab õpetaja osa vett maha.

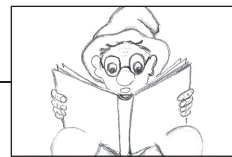
Miks peab alati veeklaasi või supitaldrikut hoides jälgima, et nõu oleks otse?

Lapsed räägivad oma juhtumitest veenõudega.

Vahendid: kann veega, suhkur või liiv, kausid, klaasid.

Vesi ja liiv

Päkapiku õpetussõna:
Märg liiv hoiab kokku, kuiv liiv on sõre

Lapsed proovivad kuivast liivast midagi ehitada. Avastades, et see ei õnnestu, hakatakse koos mõtlema, kuidas saaks kuiva liivaga mängida. (Saab pihust kuhjakesi nõristada, mustreid joonistada, midagi aegamööda katta jne). Mida peaksime tegema, et liivast ehitada saaks? (tuleb liiv märjaks teha). Märg liiv hoiab kokku, seda ei saa enam pihust nõristada.

Lapsed jätkavad liivaga mängimist.

Kaunis õis vaasis

Päkapiku õpetussõna:
Lilled närtsivad vaasis kiiremini kui peenral

Lapsed vaatavad koos õpetajaga lillepeenral äsja õitsema läinud õisi. Üks õis võetakse tuppa ja pannakse vaasi.

Mõne päeva pärast, kui vaasi võetud õis hakkab närtsima, vaadatakse uuesti peenral olevaid õisi ning järeldatakse, et vaasis närtsib lill kiiremini.

Arutatakse, miks ei tohiks suuri lillekimpe vaasi korjata.

Päkapiku puu-uurimine

Päkapiku õpetussõna:
Puud on huvitavad elusolendid

Õpetaja esitab lastele mõistatuse mõne läheduses kasvava puu kohta. Nt kask - "valge lehm, sada sarve peas, ühest nisast lüpstakse". Koos arutatakse läbi mõistatuse tähendus. Lapsed lähevad puud uurima.

Õpetaja sosistab igale lapsele kõrva üles-ande:

- Nuusuta, kuidas puu koor, leht, okas, vili lõhnab.
- Katsu, missugune on tema koor, leht, okas, vili.
- Leia midagi, mis on selle puu otsast kukkunud.
- Kallista puud - mis tunne on?
- Kuula, mis häält puu teeb.
- Vaatle, kas kõik selle puu lehed, oksad on ühesugused/suurused jne.

Õpetaja laseb käest-kätte käima selle puuga seotud eseme (puiduseibi, puidust ehte, puu vilja jne). Laps, kelle käes on ese, räägib teistele, mida ta koges. Kui ese jõuab tagasi, räägib õpetaja midagi huvitavat sellest puust.

Kokkuvõtteks mängitakse mängu “Õige või vale”. Õpetaja seisab puust 5-10 meetri kaugusele ja hakkab ütlema puuga seotud lihtsaid väiteid. Kui väide on õige, jooksevad lapsed puu juurde, kui vale, siis õpetaja juurde.

Vahendid: puuga seotud ese.

Päkapikk vaatleb pilvi

Päkapiku õpetussõna:
Pilved tekivad veeaurust

Õpetaja näitab lastele erinevate pilvede pilte. Seejärel vaatlevad lapsed taevast. Võimaluse korral tehakse seda selili lamades. Vaatluse järel ütlevad lapsed, mille moodi on pilved. Õpetaja selgitab lastele, et pilved tekivad veeaurust ja viib läbi demonstratsiooni. Õpetaja näitab lastele peeglit ning ütleb, et see on nagu selge taevas. Seejärel avab ta termose ja paneb peegli termose kohale. Peegel muutub uduseks – tekivad pilved. Lapsed joonistavad päkapiku lemmikpilve.

Vahendid: pildid erinevatest pilvedest, termos kuuma veega, peegel, joonistus-
tarbed.

Keskkonnamängud

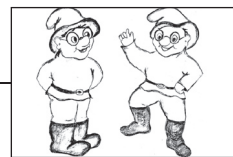
3-4 aastastele lastele

Päike ja vihm

Päkapiku õpetussõnad:

Laps teab, et vihma eest saab varju pugeda vihmavarju alla

Mängu saab mängida õues mänguväljakul, murul, kevadest sügiseni.

Õpetaja kutsub lapsed murule mängima, selgitades mängu käiku. Kui ta ütleb “Päike paistab!” jalutavad või keksivad lapsed murul ringi; kui ta lausub “Vihma sajab!” jooksevad lapsed kiiresti vihmavarjude alla.

Vahendid: kaks suuremat vihmavarju.

Soovitus: Et lastel oleks mugavam vihmavarjude alla peituda, võiks õpetajale mängu läbiviimisel abiks olla ka õpetaja abi, kes aitab hoida ühte kahest vihmavarjust. Samuti võib eelnevalt kindlaks määrata, kumma vihmavarju alla kogunevad poisid ja kumma alla tüdrukud (või heledajuukselised ja tumedajuukselised või eristada kaks rühma mingi muu tunnuse järgi).

Vihm ja lapsed

Päkapiku õpetussõnad:

Vihm on märg

Õpetaja jaotab lapsed vihmapiiskadeks (näit. poisid) ja lasteks (näit. tüdrukud) “Vihmapiisad” laulavad koos õpetajaga vihmalaulu:

*„vihmakene tip-tip,
tasakesi sajab,
kõiki lapsi tip-tip,
sadu tupp ajab”*

Saateks patsutavad lapsed tasakesi käsi vastu jalgu (matkides vihmasadu).

Laulu lõppedes plaksutamine (vihmasadu) tugevneb ja „vihmapiisad” ajavad lapsed kodudesse.

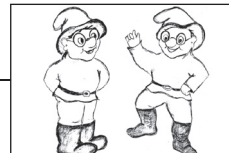
Kodudeks on kokkulepitud kohad:

õues: liivakasti äär, suur kumm...

toas: toolid, vaip...

Taustinfo: teistkordsel mängimisel osad vahetuvad. Jälgida, et lapsed joostes üksteist ei lükkaks. Vanemate lastega mängimisel püüavad “vihmapiisad” teisi lapsi kinni ning need muutuvad ka “vihmapiiskadeks”.

Veekogu või kallas

Päkapiku õpetussõnad:

Lomp, allikas, oja, jõgi, tiik, järv ja meri on veekogud

Mängu saab mängida õues või toas, aastaaeg ei ole oluline.

Õpetaja kutsub lapsed eelnevalt joonistatud või loodusliku piirjoone taha seisma. Ta palub tähelepanelikult kuulata, mida õpetaja ütleb. Kui ta nimetab mõne veekogu (lomp, allikas, oja, jõgi, tiik, järv, meri), siis hüppavad lapsed vette, kui ta aga ütleb “kallas”, siis peavad lapsed hüppama kaldale tagasi. Hüpata tuleb kahel jalal korraga - kas piirjoonest ettepoole (veekogu puhul) või tahapoole (kalda puhul). Mängust langeb välja laps, kes ei kuula tähelepanelikult ja hüppab valele poole.

Vahendid: kriit joone tõmbamiseks või mõni looduslik tähis veekogu ja kalda eraldamiseks.

Roheline, punane, kollane

Päkapiku õpetussõnad:

Valgusfoori tuledel on erinev tähendus

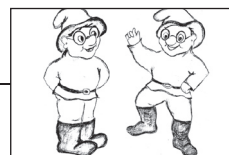
Mängida võib õues ja toas. Lapsed moodustavad ringi, mängujuht on ringi keskel, käes punane, kollane ja roheline ketas.

Lepitakse kokku tegevused vastavalt ketta värvusele (näit. roheline ketta tõstmise korral marsitakse, kollase ketta puhul hüpatakse, punase korral plaksutatakse jm.) Lapsed teevad liigutusi vastavalt ülestõstetud ketta värvusele.

Enne mängu jalutatakse rismikuni ja vaadeldakse valgusfooride töötamist, räägitakse nende vajalikkusest. Jälgitakse fooritulede vahetumist ning õpitakse nende tähendusi- punane keelab, kollane hoiatab ja roheline lubab. Lastele on eelnevalt selgitatud liiklusreeglite vajalikkust ja nendest kinnipidamise olulisust.

Vahendid: Punane, kollane, roheline ketas.

Õõbramagnet

Päkapiku õpetussõna:

Sport teeb tugevaks

Lapsed hüplevad või kõnnivad näidatud alal edas- ja tagurpidi. Kord kellegagi kokku puutunud, peavad nad üksteisest kinni hoides koos edasi hüplema. Hüplemine kestab seni, kuni kõik on kedagi puudutanud.

Päkapiku loodusvaatlused ja muud targad tegevused 4-5 aastastele lastele

---

Salapärased hääled

Päkapiku õpetussõna: Meie ümber on looduslikud ja inimese poolt tekitatud helid. Neid saab rühmitada

Lapsed kogunevad koos õpetajaga ringi kännu, kivi, puu vms ümber. Õpetaja annab ülesande pöörata ümber ja astuda 10 sammu kaugemale (et igäihel oleks ruumi segamatult kuulata). Pärast kuulamist kogunetakse taas kännu juurde ja algab arutelu. Mida sa kuulsid? Kas oled selliseid helisid ka varem kuulnud? Missuguseid? Kas kõik kuulnud helid olid meeldivad? Millised olid meeldivad, millised ebameeldivad? Kas kõigile meeldisid või ei meeldinud samad helid? Kas oleks pidanud? Miks? jms.

Vahendid: kaks anumad veega (et tekitada veevulinat), magnetofon, linnulaul lindilt.

Muru - taimede mitmekesine maailm

Päkapiku õpetussõna:
Murus on palju erinevaid taimi

Õpetaja jagab lapsed kolme-neljaliikmelisteks rühmadeks ja annab igale rühmale papist või puidust raami (vähemalt 50x50 cm). Lapsed valivad murul sobiva koha ja asetavad raami murule. Otsivad raami seest erineva välimusega taimi, vaatlevad ja kirjeldavad neid (heleroheline, tumeroheline, läikiv, kare, haruline jms NB! Liike pole tarvis nimetada. Nimetus öeldakse ainult siis, kui laps ise küsib mõne taime nime). Lapsed vestlevad ja jagavad avastamisrõõmu kaaslastega. Õpetaja aitab "avastustest" kokkuvõtet teha.

Vahendid: iga grupi jaoks üks papist või puidust raam.

Päkapikueine mõistatustega

Päkapiku õpetussõna:

Mõtlemine on mõnus, sõpradega koos olemine veel parem

Õpetaja on varjulisse kohta teki(d) maha laotanud ja kutsub lapsi istuma. Kaasas on ka puuviljakorv. Lapsed otsivad endale koha tekil ja heidavad pikali, sulgevad üheks minutiks silmad. Õpetajal on käpiknukk-päkapikk. Õpetaja-päkapikk räägib, et päkapikkudel on kombeks väikest tervislikku einet võttes mõistatusi mõistatada ja üksteist tihti-tihti kallistada. Kuuldes päkapiku häält, tõusevad lapsed istuma ja mõistatavad mõistatusi. Lapsed, kes vastust teavad, tõstavad käed ja moodustavad pea kohal katus (päkapikumajake). Õigesti arvanud kallistavad üksteist. Süüakse puuvilju. Mäng lõpeb ühise suure kallistusega (kõik koos).

Mõistatused:

Lendab küll, kuid pole lind - hobu kah pole, kuid sõidutab sind? (lennuk)

Nutab kui laps, ulub kui koer? (tuul)

Ei astu, aga liigub? (uks)

Kodu mul metsas, aias ja aasal, lähed sauna, võtad mind kaasa, ehteks tuppagi kevadel tood, maitsvat ja heledat mahla jood. (kask)

Väikesel lagendikul tüdrukukesed valgetes särkides, rohelistes sallides. (kased)

Millist nukku ei panda voodi? (nurmenukk)

Käisin luhal mööda teed, nägin päikest rohu sees. (võilill, nurmenukk)

Olen külm ja olen kõva, päikene mind soojendab, vihmakene jahutab? (kivi)

Minu sees kasvab nii põõsas kui puu, minust saab toitu iga väiksemgi juur. (muld)

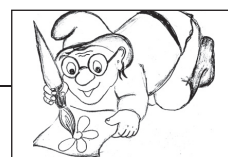
Must rätt, rohelised ääred? (põld)

Langen alla, tõusen üles, kodu kõrgel pilve süles. Tulen ikka siis kui tahan, vahel sekka teen ka paha. Kui mind pole - põllul põud; vahel täis mind väli, õu. (vihm)

Maja kannab, liivatera ei kannab? (meri)

Vahendid: käpiknukk-päkapikk, tekk, mõistatused, korv puu- ja juurviljadega.

Vaatleme kask

Päkapiku õpetussõna:

Aastaajad muudavad kase ilmet

1) Õpetaja juhhib laste tähelepanu kasele, mille tüvele on kinnitatud pildid sügisest ja talvisest kasest. Lastega vaadeldakse ja võrreldakse puu välimust sügisel, talvel ja kevadel:

- sügisel on kase lehed värvunud kollaseks;

- talvel on kask raagus;

- kevadel on kask hiirekõrvus, natuke vaigune, lõhnav, urvad on lahti (urbi on vaja selleks, et seemneid moodustada);

- kevadel saab kaselt mahla koguda (mida võib juua);

Tüvi jääb igal aastaajal muutumatuks.

Kuna kask kannab lehti, kutsutakse teda lehtpuuks.

2) Mäng “Puu elu kevadel”.

- puu ärkab - ärkamist jäljendavad liigutused

- juured ärkavad - maapinda “uuristavad” liigutused

- mahlad liiguvad - lapsed kükitavad ja imiteerivad (häälega) joomist, seejärel tõusevad aeglaselt, libistades kätt mööda keha ülespoole

- lehepungade puhkemine - harjutus kätega (punga arenemine leheks).

3) Tegevus värviõpetuse valdkonnast: lastel antakse võimalus segada eri värvi veest kokku leheroheline värv - kevade värv – ja sellega joonistada.

Vahendid:

- pildid sügisest ja talvisest kasest;

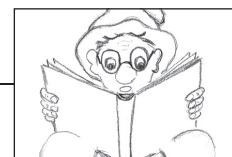
- kinnitusvahendid;

- suured plastikpudelid kollase ja sinise värviveega;

- segamiseks läbipaistvad plasttops, pulgad;

- paber (näiteks tapeedirull) ja pintslid joonistamiseks.

Päkapiku tähtis kivi

Päkapiku õpetussõna:

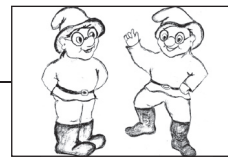
Osa asju on külmemad kui teised

1) Õpetaja juhhib laste tähelepanu põnevale suurele kivile, mille ümbruses tegutseb vahel ka päkapikk. (Valige tegevuseks selline kevadine või sügisene aeg, kus päike on soojendanud kivi ühte külge, teine on külm.) Lapsed katsuvad kivi ning leiavad erinevuse. Õpetaja: Mis te arvate, kumma külje valiks päkapikk istumiseks? Mis juhtuks, kui ta istuks külmale poolele? Leidke ümbruskonnast veel kohti, kus päkapikk võiks istuda, ilma et ta külmetaks (kuivad puitpinnad, päikese käes olevad asjad, sammal, samblikud jms). Millised kohad oleksid talle istumiseks liiga külmad (kõik suuremad kivid, metallist ronimisredelid, trepp jms)? Kuhu lubaksid oma sõbral istuda?

2) Õpetaja näitab pildikaarte soojade ja külmade esemetega (näiteks aurav teetass, vannivesi, küünal, jäätis, lumememm, jääpurikas). Kui pildil olev ese on soe, tuleb endale tuult lehvitada; kui külm, siis käed taskusse pista.

Vahendid: pildikaardid soojade ja külmade esemetega.

Uurime mulda ja liiva

Päkapiku õpetussõna:
Muld ja liiv on erinevad

Õpetaja jagab lastele suurendusklaasid ja näitab, kuidas neid õigesti hoida. Seejärel jagab lastele väikesed kühvlid kaevamiseks ja suunab lapsed sobivasse uurimispaika.

Lapsed vaatlevad mulda ja liiva läbi suurendusklaasi, püüavad mullast leida erinevaid putukaid ja ussikesi. Õpetaja aitab märgata, et muld koosneb huumusest ja kivikestest, aga liiv ainult väikestest kivikestest.

Pärast uurimist tutvustab õpetaja mõnda looma, kes elab mullas või keda võib leida kivide või kändude alt (vihmauss, kakand, sajajalgne jt).

Mängitakse sajajalgset:

Lapsed seisavad rivis, käed üksteise õlgadel. Esimene laps rivis on sajajalgse pea ning ta liigub silmad lahti, teised tema keha, liikudes silmad kinni. Sajajalgne jalutab mööda madalate takistustega rada, keha peab usaldama pead, kes neid juhib ja suunab. Käsi kaaslaste õlgadelt lahti lasta ei tohi - muidu rebeneb sajajalgne katki.

Vahendid: suurendusklaasid, kühvlid, vajadusel ämber liivaga.

Maitseme vett

Päkapiku õpetussõna:
Janusele on puhas vesi kõige parem jook

Õpetaja võtab nelja kannu vett ja maitsestab selle koos lastega neist kolmes soola, suhkru ja sidrunimahlaga. Lapsed võrdlevad erinevaid vee maitseid: puhas ja maitsestatud joogivett. Lapsed püüavad maitseid iseloomustada ja kogevad, et puhtal, maitsestatud veel puudub lõhn ja maitse; sidruniga maitsestatud vesi on hapukas, soolaga maitsestatud soolakas, suhkruga maitsestatud magus. Õpetaja selgitab, et vahel tahame vahelduseks maitsestatud vett, aga janu võtab kõige paremini ära puhas joogivesi ning seepärast eelistavad päkapikud seda alati limonaadile ja morsile.

Järgmisena valatakse kaussi vett ja mängitakse mängu "Upub - ei upu". Veepinnale asetatakse mitmesuguseid esemeid. Leitakse, et kerged, õhku täis või suure kandepinnaga esemed ujuvad, rasked, tihedad või väikese kandepinnaga esemed vajuvad põhja. Oluline on eseme materjal ja kuju.

Vahendid:

- 4 veekannu puhta veega;
- veidi soola, suhkrut ja sidrunimahla kolmes kannus vee maitsestatamiseks; lusikas vee segamiseks;
- kokteilikõrred vee maitsmiseks;

- suurem kauss veega;
- pall;
- kivikesed;
- kirjaklambrid;
- paberlaevukesed;
- puulehed.

Õpime tähtedest sõnu laduma

Päkapiku õpetussõna:

Tähtedest saab moodustada sõnu, sõnadel on tähendus

Õpetaja asetab õueala teatud piirkonda (põõsaste alla, lillepeenarde juurde jne) eelnevalt ettevalmistatud tähekaardid. Ala on lastega kokku lepitud või tähistega märgitud. Lapsed saavad ülesande otsida sellelt alalt kokku teatud arv tähekaarte.

Õpetaja kirjeldab, mismoodi tähekaardid välja näevad. Otsida võib koos sõbra või üksi liikudes. Kui tähekaardid on leitud, ütleb õpetaja lastele mõistatuse, mille vastuse saab laduda tähekaardidega. Ühele tähekaartidest on kirjutatud (joonistatud) edasine tegutsemisjuhised – mängida päkapikkude matkimismängu.

Iga laps saab näidata teistele järeletegemiseks ühe liigutuse, mida ta arvab, et päkapikud võiksid teha.

Vahendid:

- tähekaardid,
- mõistatus, näiteks: “Viis venda, igal vennal ise kamber” (sõrmed ja sõrmkinnas), või “Pisike poisike, terav mõök” (mesilane) jne. Rohkesti mõistatusi leiab eesti mõistatuste e-antoloogiast <http://haldjas.folklore.ee/~kriku/MOISTA>.

Kullaotsijad

Päkapiku õpetussõna:

Liivas esineb erineva suurusega kivikesi.

Lapsed sõeluvad liiva ja eraldavad nendest kivid, nendest saavad lapsed teha rivi alates suurimast kivist.

Vahendid: sõelad.

Avasta tundmatut

Päkapiku õpetussõna:
Maapinnal ja mulla sees leidub palju elusolendeid

Õpetaja märgib nelja puupulgaga maha ruudu ja lapsed uurivad selles leiduvaid taimi, põõsaid, puid, putukaid, seejärel püüavad kühvli abil teada saada, kes elavad mullas.

Vahendid: neli puupulka pikkusega ca 1 meeter, väike labidas või kühvel.

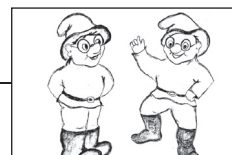
Keskkonnamängud

4-5 aastastele lastele

Lõnga teekond

Päkapiku õpetussõnad: Arvesta oma rühmakaaslast, ole teiste suhtes tähelepanelik ja abivalmis

Lapsed moodustavad ringi. Õpetaja annab lõngakera lapsele, laps hoiab lõngast kinni ja annab kera oma kõrval seisvale lapsele. Laps võtab siis lõngast kahe käega kinni. Lõngakera liigub ringis lapselt lapsele kuni ring on täis. Kui lõngakera jõuab alguseotsa juurde, siis õpetaja sõlmib otsad kokku. Laste vahel tekib nõndanimetatud „nähtav side“. Lapsed hoiavad kahe käega lõngast kinni ja hoiavad seda pingul umbes rinna kõrgusel. Lõngast kinni hoides võib liikuda vasakule poole, paremale poole, kin-niste silmadega või hoopiski kükitada.

Vahendid: kera tugevamat lõnga või nööri.

Lapsed ja linnud

Päkapiku õpetussõnad:
Igal linnul on nimi, igal lapsel on nimi

Lõngakera visatakse üksteisele. Laps, kelle käes on lõngakera, ütleb oma nime ja mis lind talle meeldib ja siis viskab lõngakera järgmisele lapsele, kes ütleb oma nime ja linnu, kes talle meeldib, ja viskab järgmisele lapsele jne.

Vahendid: Lõngakera.

Putukamäng

Päkapiku õpetussõna: Putukas on väike elusolend, kes käitub igal aastaajal isemoodi

Tuletatakse meelde putukate nimesid. Iga laps valib endale putuka nime, kes ta tahab mängus olla. Koos korratakse üle ka aastaegade nimed.

Mängujuht selgitab lastele tegevuse. Igal aastaajal käituvad putukad erinevalt:

Suvi – putukad liiguvad ringi, otsivad toitu.

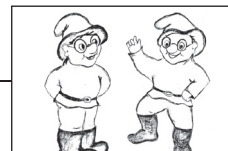
Sügis – putukad otsivad talvekorterit ja jätavad selle koha meelde.

Talv – putukad poevad magama (lapsed kükitavad suletud silmadega).

Kevad – putukad ärkavad ja tantsivad kevadpäikese valguse ja soojuse käes (lapsed keerutavad, hüplevad).

Linnukaupmees

Päkapiku õpetussõnad:
Röövlinnud söövad väikesi linde

Koos mõeldakse välja lindude nimed, mida mängijatele panna. Valitakse „kull“.

Mängijad seisavad ringis.

Üks mängijatest (alguses on see õpetaja) on linnukaupmees.

Kull istub samal ajal kaugemal, „puu otsas“. Linnukaupmees paneb (sosistab kõrva) igale mängijale linna nime. Siis tuleb kull pesast välja ja hakkab hiilima ümber lindude ja äkki hüüab ühe linna nime. Nimetatute jookseb ümber lasteringi oma kohale tagasi, kull aga püüab teda tabada. Tabatud linna viib kull oma pessa.

Tabatud lind kas jätab ühe ringi vahele või on mängu lõpuni mängust väljas. Kull võib korraga ka mitu last välja hüüda.

Leevike-leevike-kurg

Päkapiku õpetussõnad:
Igal linnul on oma kodu (rändlinnud lendavad sügisel lõunasse, kodulinna elavad inimeste juures, veelindude koduks on veekogu, paigalinnud aga talvituvad meie maal)

Lapsed istuvad maas või seisavad. Laps teeb kaks käteplaksu ja ütleb samal ajal kaks korda linna nime (nt leevike-leevike) ja siis teeb laps plaksu põlvedele ja ütleb uue linna nime (nt kurg). Järgmine laps ütleb käteplaksude saatel eelmise lapse põlveplaksu ajal öeldud linna nime kaks korda (nt kurg-kurg) ja enda põlveplaksu ajal uue linna nime (nt tihane) jne.

Kõik lapsed teevad käte- ja põlveplakse kaasa.

Taustinfo õpetajale: õpetaja on lastele eelnevalt tutvustanud paigalinde, rändlinde, veelinde ja kodulinde. Selles mängus võib nimetada ka ainult: a) paigalinde, b) kodulinde, c) rändlinde, d) veelinde.

Linnupesad

Päkapiku õpetussõnad:
Igal linnul on oma pesa

Liisusalmi lugemisega valitakse neli last. Õpetaja annab neile pildi linnupesaga. Need valitud lapsed on linnuemad. Lapsed kükitavad pesapiltidega erinevatesse kohtadesse. Ülejäänud lapsed võtavad karbist ühe linnu pildi. Õpetaja märguandele „päev“ lähevad linnud lendama. Õpetaja märguandele „õhtu“ peavad linnukesed lendama õigesse pesa. Linnuema vaatab üle, kas tema pesas on õige linnuke. Vale linnuke peab leidma õige pesa. Pärast vahetatakse linnud ja linnuemad ning mäng kordub.

Vahendid: Formaadis A3 pildid linnupesadega ja väljalõigatud linnud (pilt-postkaardi suurused).

Taustinfo õpetajale: Mängu õnnestumise eelduseks peab laps neid linde tundma ja teadma, millised on nende lindude pesad. Alustuseks võib mängus kasutada 2-3 linnupesad.

Lindude hääled

Päkapiku õpetussõnad:
Erinevatel lindudel on erinevad hääled

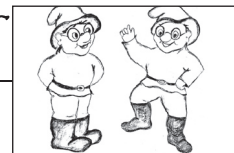

Mängijad tulevad üksteise järel mängujuhi juurde ja saavad ühe pildiga kaardi (samad pildid peavad korduma vähemalt kaks korda. Kui mängijaid on palju, siis võib samasuguseid pilte olla ka 3-4). Mängija vaatab, mis on tema kaardil ja paneb selle ära. Teistele ei tohi näidata. Kui kõik pildid on jaotatud, annab mängujuht algussignaali. Sellest hetkest peale hakkab igaüks tegema oma linnu häält ja otsima teisi mängijaid, kellele sattus sama lind. Kolmik või nelik koos teatab endast mängujuhile. Sama linnu leidmine ei ole lihtne, sest ruum täitub mängu ajal lärmiga. Kõik hääled sulavad ühte. Võidavad need, kes esimesena jõuavad mängujuhi juurde.

Vahendid: Linnukaardid (2-4 ühesugust).

Kodulinnud, veelinnud, metsalinnud

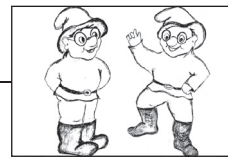
Päkapiku õpetussõnad:
Linde saab rühmitada: kodulinnud, veelinnud, metsalinnud

Lapsed jooksevad läbisegi väljakul. Korralduse peale võtab igaüks maast ühe kaardi, millel on pilt allpool. Õpetaja nimetab ühe linnurühma, nt kodulinnud. See rühm istub pingile, teised jooksevad edasi. Õpetaja märguande peale asetavad puhkajad kaardid jälle maha. Liikumisviise võib muuta: lapsed võivad nt käia kükis või lennata.

Vahendid: Kaardid lindudega (3 erinevat linnuliiki).

Linnukesed

Päkapiku õpetussõnad:

Päeval linnud lendavad, otsides toitu endale ja poegadele.

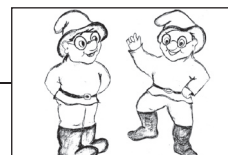
Õö saabudes lendavad pessa ja magavad kuni koidab esimene päikesekiir

Õpetaja joonistab maha ringid (linnupesad). Võib kasutada ka võimlemisrõngaid. Õö saabudes lendavad linnud pessa ja jäävad magama.

Linnukesed lendavad vabalt ringi kuni muusika mängib. Õö saabudes on muusika vakka ja linnukesed otsivad endale pesad ning jäävad magama. Hommiku saabumisest annab märku muusika ja linnukesed alustavad jälle lendu.

Taustinfo õpetajale: Muusikaks sobib näiteks KukerPillid "Eesti lastelaulud" lugu nr 8 "Kevadel".

Õö ja päev

Päkapiku õpetussõnad:

Öökull magab päeval ja tegutseb öösel, teised linnud teevad vastupidi

Iga laps valib karbikesest paela. Paelu on kahte värvi. Lapsed jagunevad paela värvi järgi kahte rühma. Lepitakse kokku, et öökullid on ühte värvi paelaga ja teised linnud on teist värvi paelaga. Õpetaja palub lastel paelu korralikult käes hoida. Õpetaja märguande peale „päev“ jäävad öökullid magama ja teised linnud lähevad lendama. Õpetaja märguandele „öö“ toimub tegevus vastupidiselt. Kes lendab valel ajal (näiteks öökull päeval), läheb mängust välja. Viimane (viimased) on võitja(d). Mängu lõppedes korjab õpetaja lastelt paelad kokku.

Vahendid: Kahte värvi paelad.

Lindude lausud

Päkapiku õpetussõnad:

Igal linnul oma laul

Õpetaja valib laste hulgast neli linnuema, sosistades neile kõrva erineva linnu nime (näiteks: pääsuke, varblane, tihane, vares). Linnuemad kükitavad erinevatesse kohtadesse. Ülejäänud lapsed valivad karbist endale linnupildiga kaardi, mille riputavad kaela. Iga laps vaatab oma linnupilti ja tuletab meelde selle linnu laulu. Õpetaja märguandele "päev" lähevad linnud lendama ja samal ajal laulavad oma linnu laulu

(näiteks vares: kraaks – kraaks). Õpetaja märguandele „õhtu“ jäävad kõik linnud vait ja kükitavad maha. Õpetaja ütleb: „Pääsuema, kutsu oma pojad lauluga magama.“ Pääsuema laulab nagu pääsuke ja pääsukese- kaardiga lapsed lendavad lauluga tema juurde. Pääsuema kontrollib, kas tema juurde lendasid õiged lapsed. Sama tegevus kordub teiste lindudega. Kui kõik linnud on pesades, korjab õpetaja kaardid kokku.

Vahendid: paelaga kaardid linnupildiga.

Taustinfo õpetajale: Lapsed istuvad ringis ja õpetaja jutustab: Kui saabus kevad ja ilmad läksid soojemaks, täitus õhk lindude laulust. Iga lind laulis omamoodi. Peale laulmise oli neil ka palju muid tähtsaid tegemisi – pesa ehitamine, munade munemine ja haudumine. Kui munadest pojad koorusid, toitsid vanemad neid hoolega. Nii kasvasid pojad iga päevaga suuremaks ja õppisid emalt ka oma laulu selgeks.

Õpetaja nimetab linnu ja tema laulu, lapsed kordavad. Mängus kasutatakse neid linde, keda on eelnevalt meelde tuletatud.

Lindude valik võib olla ka vastavalt aastaajale. Alustuseks võib mängus olla 2-3 linnuema. Enne mängimist paneb õpetaja karpri ainult need linnupildiga kaardid, keda mängitakse.

Fotonäitus

Päkapiku õpetussõnad:

Igal linnul on oma kindel tunnus, mille järgi ta ära tunda

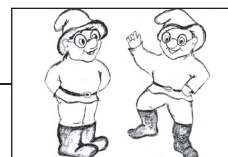
Õpetaja jutustab loo: Jänkupoiss Jussile kinkisid loomad sünnipäevaks fotoaparaadi. Kuna jänesele meeldisid väga linnud, otsustas ta neid pildistama minna, et fotodest pärast näitus välja panna. Jänku pildistas terve päeva. Siis viis filmi ilmutusse. Kui ta fotodele järgi läks, oli ehmatuse suur. Ühelgi fotol ei olnud lindu tervenisti peal, vaid ainult kas pea-nokk, saba, jalad... Jänkupoiss jäi väga kurvaks ja hakkas nutma.

Õpetaja pakub lastele korvis jänku pildistatud fotod. Laste ülesandeks on pildid niimoodi kokku panna, et saaks terve linnupildi. Lapsed hakkavadki ülesannet täitma. Pärast vaadatakse koos üle, kas kõik on õigesti. Lapsed nimetavad linnud, keda jänkupoiss Juss pildistas.

Vahendid: Jänku või käpiknukk jänku, mängufotoaparaat, pildid linnu kehaosadega.

Taustinfo õpetajale: Jänku saab linde pildistada igal aastaajal. Mängu õnnestumise eelduseks peab laps neid linde tundma. Linnupilt võiks olla formaadis A4 ja koosneda 3-st osast.

Mööda metsarada

Päkapiku õpetussõnad:
Õues on palju erinevaid puid

Koos lastega korratakse puude ja põõsaste nimetusi.

Lapsed seisavad ringis. Õpetaja annab igale lapsele puu või põõsa nime.

Kui õpetaja hüüab puu nime, siis peavad ühesuguse puu või põõsa nimega lapsed leidma lähedusest selle puu või põõsa.

Mängujuhiks võib hiljem olla ka mõni rühma laps.

Läta meelde

Päkapiku õpetussõnad:
Ole tähelepanelik ja märka loodust enda ümber

Õpetaja otsib koos lastega maastikul niisuguse koha, kust avaneb hea vaade ümbrusele.

Vaadeldakse mängujuhi poolt näidatud suunas ümbrust enda ees.

Pärast mõneminutilist vaikset vaatlust pööravad kõik mängijad vaadeldule selja. Lapsed hakkavad ütlema, milliseid puid ja põõsaid nad nägid. Iga õige vastuse eest annab mängujuht lapsele väikese meene (kivikese, käbi, tammetõru)

Kes kogub kõige rohkem meeneid, on võitja.

Arva ära, mis spordiga ma tegelen?

Päkapiku õpetussõna:
Igal spordialal on oma nimetus ning neid jaotatakse suve- või talispordialadeks

Lapsed on vabalt ringis.

Õpetajal on käes erinevaid spordialasid kujutavad kaardikesed/pildid (suusatamine, jooksmine, jalgrattaga sõitmine, (ilu)võimlemine, ujumine jne)

Liisusalmiga valitakse jäljendajaks esimene laps. Tema kõrval olev laps on järgmine jäljendaja jne, kuni ring saab täis.

Õpetaja annab talle ühe kaardi. Laps üritab pildil olevat spordiala jäljendada, teised arvavad, millega on tegemist.

Siil ja orav

Päkapiku õpetussõna:
Orav ja siil söövad sarnast toitu, kuid nad erinevad eluviisi ja välimuse poolest

Õpetaja on eelnevalt peitnud piltkaardid (toas piirduda ühe toaga, õues määratle-
 da väiksem ala). Ühesuguseid pilte võib olla mitu.

Õpetaja jutustab käpiknukke või mänguasju kasutades:

Ükskord said pargis kokku... (õpetaja näitab lastele mängulooma – lapsed ütlevad looma nimetuse) siil ja ... orav.

Orav: “Oi, mis imelik loom sina oled?”

Siil: “Mina olen...” (lasta lastel öelda) “Ja kes sa ise oled?”

O: “Mina olen...”

S: “Sa oled nii naljakas. Miks sul nii pikk saba ja kikkis tuttkõrvad on?”

O: “Ma elan puu otsas. Saba on mul selleks, et saaksin hästi puult puule hüpata. Saba aitab juhtida. Kõrvad on aga sellepärast kikkis, et ma hästi kuuleksin.”

O: “(katsub siili) Ai! Miks sul nii teravad okkad on?”

S: “Ma elan maa peal. Okkad on selleks, et ma saaksin end vaenlaste eest kaitsta. Tõmban end kerra ja siis ei saa keegi mind hammustada.”

*S: “Mina otsin toitu öösiti. Armastan süüa putukaid, tigused, hiiri, konni, usse ja mune. Ma magan kogu talve talveund, seepärast pean ärkvel olles hästi palju söö-
 ma, et talveks paksuks minna. Siis saan kogutud rasva kasutada ja ei pea külma
 käes toitu otsima. Mida sina sööd?”*

*O: “Mina liigun ringi päeval ja korjan talveks toiduvarusid. Armastan süüa
 pähkleid, seemneid, pungasid, tigused ja mune. Vahel süüa ka linnupoegi.”*

Mäng:

Õpetaja: “Siil ja orav on ära peitnud oma asjadega kaardikesed. Teil tuleb need
 üles otsida ja tuua kas siilile või oravale.”

Lapsed hakkavad otsima piltidega kaardikesi. Toovad kaardid siili või orava
 juurde. Pärast kontrollitakse, kas kaart asub õige looma juures.

Vahendid:

- mänguloomad (siil, orav);
- piltkaardid (orava saba, orava kõrvad, siili okkad, puu pesaga, lehehunnik, pähklid, seemned, konn, hiir, munad, teod).

Minu ema (isa) teeb kodus...

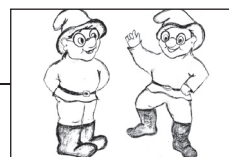

Päkapiku õpetussõna:

Emad ja isad teevad igapäevaseid koduseid töid, et tuba oleks korras ja kõigil oleks kodus hea olla

Lapsed istuvad vaibal ja üks seisab teiste ees ja näitab žestide ja miimika abil mida ema (isa) teeb. Teistele lastele on ülesandeks mõistatada see tegevus ära. Hiljem on võimalus õpetajaga vestelda koduste tööde tähtsusest ja vajalikkusest.

Pilved

Päkapiku õpetussõna:

Pilved on erinevad

Õpetaja jagab lapsed rühmadesse ja annab vastavat värvi käepaelad

- päike   - kollane käepael
- tuul   - helesinine käepael
- 2-3 heledat pilve   - valge käepilve
- 5-7 halli pilve   - hall käepael
- 7-9 tumedat pilve   - lilla käepael

Õpetaja räägib:

Ilm on ilus, päike paistab (laps-päike jalutab või jookseb väikeste sammudega).

Tõuseb tuul (tuul teeb puhumisliigutusi).

Ilmuvad esimesed heledad pilved (moodustavad ringi ümber päikese). Tuul tugevneb (intensiivsem puhumine).

Ilmuvad hallid pilved (moodustavad ringi ümber päikese ja heledate pilvede).

Tuul läheb järjest tugevamaks, tekivad tumedad pilved (moodustavad välimise ringi).

Vihmasadu algab ja tugevneb (käte plaksutused, põlvede plaksud, jalgade trampimine).

Vihmasadu lakkab, vihmapiilved hajuvad laiali (lapsed-pilved liiguvad algpunkti).

Päkapiku loodusvaatlused ja muud targad tegevused 5-6 aastastele lastele

---

Puud sügisel

Päkapiku õpetussõna:
Puudel on sügisel viljad, nende lehed muutuvad kirjuks

Õpetaja tutvustab lastele õues kasvavaid puuliike ja räägib lastele sügise tunnustest.

Sügisel valmivad puudel viljad (tõrud, kastanimunad, pihlakamarjad).

Puud valmistuvad puhkeperioodiks – toitained lähevad lehtedest okstesse ja tüvesse, paljudel puudel ja põõsastel pole lehtede rohelist värvi enam peaaegu nähagi. Sügisel ja talvel on tugevad tuuled – kui lehed jääksid puudele, siis võiksid oksad ära murduda. Lehed on ka seepärast vaja langetada, et nende kaudu ei auraks enam maa seest juurtega pumbatud vett õhku – jäätunud maast ei saa juured vett kätte ja puu kuivaks ära. Seepärast on puud talvel raagus.

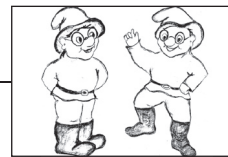
Samuti räägib õpetaja, et mahalangenud lehed on kasulikud, muutuvad kõduks (sellest saavad toitu puu, putukavastsed ja täiskasvanud putukad). Teede pealt pühitakse lehed ära, sest need muutuvad vihmaga libedaks ja inimesed võivad kukkuda.

Lapsed lähevad koos õpetajaga sügise tunnuseid otsima. Õpetaja korjab puudelt lehti ja vilju. Kordamiseks näitab õpetaja näitab mõne puu lehte/vilja ja palub lastel otsida sama liiki puu leht/vili ning tuua õpetaja juurde.

2. variant: Õpetaja ütleb puu lehe/vilja nimetuse ja palub otsida sama liiki puu leht/vili.

Vahendid: Erinevad looduslikud materjalid (tammetõrud, kastanimunad, puulehed).

Puuviljakorv

Päkapiku õpetussõna:
Puuviljad aitavad tervist hoida

Õpetaja on peitnud rühmaruumi või õuealale puuviljakorvi ploomide, õunte ja pirnidega ning suunab lapsed seda otsima. Samuti on õpetaja üles pannud ploomipuu, õunapuu ja pirnipuu pildid. Lapsed võtavad korvist puuvilja ning tulevad sellega vastava pildi alla.

Lapsed räägivad, kas ja kus nad on näinud viljapuid ning mille poolest need on erilised. Süüakse puuvilja, õpetaja räägib, et puuviljades on palju selliseid ained, mis aitavad terveks jääda.

Mängitakse mängu “Puuviljavaras harakas”.

Lapsed on jagatud kahte rühma. Rühmad seisavad näoga üksteise vastu. Toolile kahe rühma vahele on asetatud õun, pirn ja ploom (ärge kasutage üleküpsenud puuvilju, võimalusel oleksid mullažid head kasutada!). Lapsed rivis on nummerdatud harakad. (igaüks peab teadma, mis number ta on). Välja hüütakse puuvili, mida varastada ja haraka number. Näit. Puuvili...”ploom”...harakas “number 1”. jne. Mõlema rea number 1 harakad üritavad kiiresti joosta ja ploom enda kätte saada. Iga kätte saadud puuvili annab rühmale punkti. Võidab see rühm, kellel on rohkem punkte.

Vahendid:

- Puuviljad (õunad, pirnid, ploomid);
- Korv;
- Pildid õuna-, pirni- ja ploomipuust;
- Nuga puuviljade poolitamiseks.

Uurime riidmaterjale

Päkapiku õpetussõna:
Riideid tehakse villast, linast, puuvillast, siidist või sünteetilisest materjalidest

Õpetaja tutvustab erinevaid riidmaterjale, räägib nende omadustest ja võrdleb neid.

Lapsed uurivad enda ja oma sõbra riietust (millistest materjalidest on riided valmistatud).

Lapsed istuvad ringis (toolidel), käed selja taga. Õpetaja annab igale lapsele selja taga pihku riidetüki. Lapsed kombivad selja taga riidetükki (ei tohi vaadata).

Õpetaja annab korralduse – kellel on pihus:

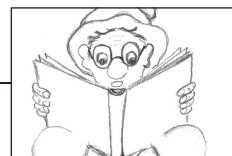
- villane, seisab tooli taha
- siid, seisab tooli ette
- linane, kükitab tooli taha

- puuvill, istub
- sünteetiline materjal, kükitab tooli ette.

Seejärel kontrollivad lapsed vastuse õigsust. Riidetükid vahetatakse ja mäng jätkub.

Vahendid: Erinevast materjalist riidetükid, igale lapsele üks.

Õpime köögivilju ja puuvilju

Päkapiku õpetussõna:
Tunne puu- ja köögivilju

Õpetaja küsib lastelt: “Kus kasvavad köögiviljad?” ja “Kus kasvavad puuviljad?”
Lapsed jaotatakse kahte rühma: üks rühm on “köögiviljaaed” ja teine rühm – „viljapuujaed“.

Esimene rühm valib endale “köögiviljakasvataja”, teine rühm – “aiapidaja” (valimiseks võib kasutada ükskõik millist liisusalmi).

Laua peale on laiali laotatud pildid segamini köögi- ja puuviljadega.

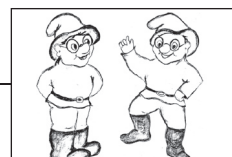
Signaali peale: “Üks, kaks, kolm, istuta puu- ja köögivilju!” valib “aiapidaja” laualt pildid, millel on kujutatud puuviljad ja jagab need oma rühma lastele; “köögiviljakasvataja” valib pildid, millel on kujutatud köögiviljad ja jagab need oma rühma lastele.

Seejärel kontrollivad rühmad teineteist. Võidab see, kes täitis ülesande kiiresti ja õigesti.

Mängu võib ka keerulisemaks muuta, andes näiteks ülesande istuda neid köögi- ja puuvilju, mis kasvavad ainult Eestis.

Vahendid: pildid, kus on kujutatud köögi- ja puuvilju.

Õpime lilli tundma

Päkapiku õpetussõna:
Iga taimeliigi lehed ja õied on kindla kujuga.

Lapsed jaotatakse kahte rühma.

Üks rühm on „lehed“, teine rühm – “õied”.

Lastele antakse ülesanne: “lehtede” rühmale – murda taimelt üks leht, “õite” rühmale – murda üks õis, ilma lehta.

Käskluse peale “Leia oma paariline”, otsivad lapsed oma taime õit või lehte. Kui paariline leitud, siis ühendavad lapsed õie vastava lehega.

Õpetaja võib ka ise lastele lehti ja õisi jagada.

Vahendid: taimede õied ja lehed, või pildid, millel on kujutatud kas õied või lehed.

Õiged vastused

Päkapiku õpetussõna:
Linnaelu ja maaelu on erinevad

Eelnevalt on lastega kollektiivselt valmistatud kaks pilti, mis iseloomustavad elu maal ja elu linnas (kleepetöö, joonistamine jne.)

Õpetaja on valmistanud väikesed kaardid, mis iseloomustavad elukeskkonda maal või linnas (need võivad olla pildid siil ja orav, loomadest, erinevatest töödest).

Moodustatakse kaks võistkonda, igale võistkonnale jagatakse 6-8 kaarti. Kaardid tuleb asetada õige suure pildi juurde. Kes oma tööga kiiremini valmis saab, on võitja.

Minul on kodus...

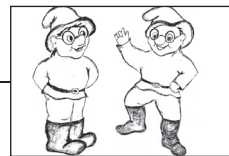
Päkapiku õpetussõna:
Kodus olevad esemed on vajalikud

Istutakse ringis. Esimene laps ütleb: "Minul on kodus pliit. Sellega saab süüa teha." Temast järgmine ütleb: "Minul on kodus pliit ja auto. Autoga saab maale sõita." Kolmas ütleb: "Minul on kodus pliit, auto ja tool. Toolil saab istuda." jne.

Otsime võlukepikest

Päkapiku õpetussõnad:
Lasteaia õues on väga palju erinevaid puid ja põõsaid, püüa nad üles leida

Mängu kirjeldus:

Õpetaja on eelnevalt valmistanud ülesannetega sedelid ja need ära peitnud.

Otsima hakatakse võlukepikest. Selleks tuleb läbida seiklusterada.

Igal sedelil on ülesanne ja info selle kohta, kuhu otsijad peavad minema ja mida tegema (info võib olla mõistatus, piltmõistatus, sisuks puude ja põõsaste erinevad tunnused).

Mängijad jooksevad läbi kõik peidupaigad ja lõpuks leitakse võlukepike.

Kes esimesena võlukepikese leiab on võlur ja võlub lastele üllatuse (üllatuseks võib olla komm, juur- või puuvili jne).

Ülesanded võivad olla näiteks järgmised:

1. Otsige üles valgete marjadega põõsas.
2. Otsige üles puu punaste sakiliste lehtedega (lehe võib ette joonistada).
3. Otsige üles puu, millel on pehmed okkad (mõistatamise hõlbustamiseks on kotikesse pandud nulu oks).

Vahendid: töölehed ülesannetega, auhind.

Vana tamme mõistatused

Päkapiku õpetussõnad:

Sarnastel puudel ja põõsastel on sama perekonnanimi

Koos tuletatakse meelde lasteaia õuealal kasvavate puude ja põõsaste nimed (näiteks tamm, kask, kuusk, mägimänd, harilik mänd, harilik vaher, ginnala vaher, saarvaher, mustsõstar, punane sõstar jne).

Lapsed seisavad ringis, ringi keskel on algul õpetaja, hiljem võib keegi lastest mõistatusi anda.

Vana tamm on saatnud lastele suure ümbriku, milles on mõistatused ja ülesanded.

Õpetaja loeb lastele mõistatusi erinevate puude ja põõsaste kohta. Kes lastest on mõistatuse lahendanud, otsib vastuse õuealalt või metsast üles.

(Mõistatused ja ülesanded tuleks lasteaias nii koostada, et need vastaksid konkreetse paiga tingimustele ja ajamomendile.)

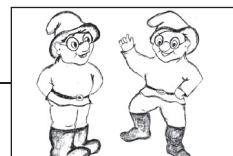
Hiljem võivad lapsed ka ise mõistatusi välja mõelda ja teistele lahendamiseks pakkuda.

Mängu lõppedes on tammepuu lastele saatnud üllatused.

Vahendid:

- ettevalmistatud ülesanded ja mõistatused;
- tammepuu poolt saadetud üllatused (näiteks puuviljad).

Seiklused rabas

Päkapiku õpetussõnad:

Metsas ja rabas peab ümbrust hoolikalt jälgima

Õpetaja palub lastel tuua “rabamännikust” meisterdamiseks männikäbisid. Lapsed alustavad hanereas liikumist metsateelt rabani, jõutakse esimese takistuseni – ületada purre (kõnd mööda mahaasetatud nõöri). Lapsed liiguvad sikk -sakk kõniga edasi ümber puude (kui õuealal puud puuduvad, saab neid tähistada kurikatega). Maa muutub “märjemaks”, edasi liiguvad seiklejad hüpetega mättalt – mättale (joonistada maha kriidiga ringid või märgistada mättad rõngastega) Jõutakse rabamännikuni, lapsed korjavad käbisid (eelnevalt on õpetaja pannud käbid maha). Kui ülesanne on täidetud, algab tagasitee: üle mätaste puudeni, nende vahel sikk-sakk kõnd kuni jõutakse purdeni ja ületatakse viimane takistus. Hiljem kasutatakse käbisid meisterdamiseks.

Vahendid: maha märgitud (kohale asetatud) takistused

Eelnevalt on vaja lastele rääkida, mis on raba ja millised ohud seal võivad esineda. Korduval mängimisel võib mängu huvitavamaks tegemiseks uusi takistusi juurde lisada.

Liikumine liival

Lapsed liiguvad liival:

1. käies;
2. joostes;
3. hüpates.

Iga liikumisviisi järel vaadeldakse liivale jäänud jälgi, hiljem võrreldakse neid omavahel. Võrreldakse ka seda, milline liikumisviis oli kõige kergem, milline kõige raskem.

Seejärel vajutavad lapsed liivale mustreid, kasutades selleks oksa, kive, käbisid; oma käsi, jalgu. Kui tegevus toimub rannas, võiks igale lapsele eelnevalt "pildiraami" ette anda, valmistada selle okstest või kõrtest.

Parem ja vasak käsi

Päkapiku õpetussõna:
Parem ja vasak käsi on erineva tugevusega

Lapsed vaatlevad oma käsi (välimus, suurus); vestlevad, mida kätega saab teha. Parema ja vasaku käe tugevuse (osavuse) võrdlemiseks otsivad lapsed paraja suurusega kivi mis mahub pihku. Igaüks vaatab oma kivi hästi hoolega ja jätab meelde, milline see on.

Lapsed rivistuvad üksteisest piisavalt suurte vahemaadega ühele joonele. Õpetaja selgitab, et kivid on ohtlikud ja kui pole ettevaatlik, siis võib nendega vigastada nii ennast, kaaslast kui mingit eset. Seepärast võib kivi visata ainult ohutusse kohta ja ohutul ajal. Õpetaja näitab, kuhu poole visata ja ütleb, millal.

Õpetaja märguande peale viskavad lapsed parema käega kivi näidatud suunas võimalikult kaugele.

Kui kõik on visanud, võtavad lapsed oma nimesildiga punase lipukese ja märgivad kivi asukoha.

Lapsed otsivad uue kivi, jätvavad selle meelde, rivistuvad uuesti ühele joonele ja viskavad õpetaja märguande peale kivi vasaku käega.

See kivi märgitakse sinise lipukesega.

Lapsed võrdlevad visatud viske kaugusi. Tõenäoliselt on enamikul lastest parema käega visatud kivi kaugemal ja lennutee otsem.

Õpetaja räägib käte erinevast “tugevusest” (parema- ja vasakukäelised). NB! Kindlasti ei tohi öelda, et paremakäelisus on parem või “normaalne”.

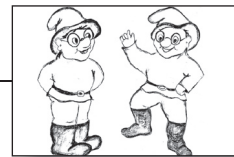
Kinnistamiseks võib proovida mõlema käega joonistada

Lapsed tõmbavad paberi keskele joone. Ühele poole joont joonistavad õuna parema käega, teisele poole vasaku käega. Seejärel võrreldakse joonistatud õunu. Talvel võib joonistada lumele.

Vahendid: laste nimedega kahte erinevat värvi lipukesed, kivid, paberid, pliiatsid.

Õpime vaatama

Päkapiku õpetussõna:
Kahe silmaga vaadates näeb täpsemalt

Lapsed istuvad või seisavad ringis ja vaatavad otse enda ette, jutustavad, mida nägid. Seejärel sulevad lapsed ühe silma käega, vaatlevad uuesti ümbrust, võrdlevad nähtut eelnevaga. Lapsed keeravad paberilehe toruks ja vaatavad läbi selle ümbrust. Arutavad, mille poolest nähtu erines.

Õpetaja selgitab vaatlemistulemuste erinevusi.

Õpetaja arutab koos lastega vanasõna “Hoiagu silmaterra” tähendust.

Õpetaja räägib juurde silmade hoidmisest, tervisest.

Mäng: “Püsi õigel teel”

“Kurviline” tee on märgitud kivikestega. Lapsed asetavad paberist keeratud toru ühe silma ette, teise silma sulevad käega. Lapsed läbivad raja, jälgides seda ühe silmaga läbi toru. Pärast võib võrdluseks raja läbida lahtiste silmadega

Vahendid: kivikesed, paberist (A4) keeratud torud.

Mõistatusest mõistatuseni

Päkapiku õpetussõna:
Üheskoos mõttetöö tegemine on lõbus

Õpetaja selgitab lastele, et nad mõistatavad erinevates õueala kohtades mõistatusi ja kasutavad punktist punkti jõudmiseks erinevaid liikumisviise.

Lapsed reastavad ennast mängu alguses üksteise seljataha ja panevad käed ees- seisva lapse õlgadele. Õpetaja suunamisel liigutakse esimese lipu juurde.

Lahendatakse mõistatus. Mõistatuse juurde on kirjutatud järgmine liikumisviis.

Viimases punktis ootab lapsi ees viimane mõistatus ja üllatus-HEA SÕBRA MÄRK.

Mängu reeglid:

1. "Lasterida" ei tohi liikumisel katki minna
2. Liikumisel ei tohi kedagi lükata, tuleb olla tähelepanelik kaaslaste suhtes.
3. Mängu viimasesse punkti peavad jõudma kõik lapsed koos.

Punkti nr	Mõistatus	Vastus	Liikumisviis järgmise punkti
1	Kargan kuival, olen vees, olen mõlemal pool mees?	Konn	Hüppamine
2	Okkiline kui ohakas, ümmargune kui kera?	Siil	Kikivarvul
3	Neli nipi jalga, neli kikikõrva, taga pikk tolu-tolu?	Kass	Tagurpidi kõnd
4	Kes ei pane magades silmi kinni?	Kala	Silmad kinni
5	Üheksa mehe ramm, ühe mehe mõistus?	Karu	

Vahendid: 5 värvilist lipukest, 5 mõistatuste sedelit, liikumisviiside kirjeldused, hea sõbra märk.

Mulle maitseb tervislik toit

Päkapiku õpetussõna:
Mitmekesine toit on tervislik

Õpetaja näitab lastele pilte erinevatest toiduainetest. Koos arutatakse, missugused neist maitsevad kõige paremini. Õpetaja räägib, et talle maitsevad väga õunad. Öeldakse, et õunad on väga tervislikud. Ükskord aga juhtus, et ta sõi hästi palju õunu ja kõht hakkas valutama. Kas siis õunad polegi tervislikud? Mida õpetaja valesti tegi? Kuidas peab toituma? Tullakse järeldusele, et süüa peab mitmekesist toitu.

Joonistatakse oma lemmiktoiduaine või -toit.

Mängitakse mängu "Söödav või mitesöödav":

Õpetajal on pall. Lapsed seisavad ringis. Õpetaja viskab igale lapsele palli, öeldes seejuures ühe sõna (midagi, mis on kas söödav või mitesöödav).

Kui on söödav – püüab laps palli kinni ja viskab õpetajale tagasi.

Kui on mitesöödav – püüab laps palli kinni, ütleb ühe söödava või mitesöödava asja ja viskab palli mõnele teisele lapsele. Kui öeldi söödav asi, viskab järgmine laps palli õpetajale, kui mitesöödav, siis lapsele.

Vahendid: pildikaardid toiduainetest, pall.

Vaatleme tiiki

Päkapiku õpetussõna:
Tiik on koduks paljudele taimedele ja loomadele, nende elu ei tohi häirida

Tegevus vajab õpetaja eeltööd: tuleb tutvuda tiigi kallaste ohutusega, valida välja tutvustatavad taimed ja loomad, otsida nende kohta lisateavet. Õpetaja peab eelnevalt tutvuma ka selle paiga ajaloo, uurima, kas tiigiga on seotud midagi huvitavat.

Õpetaja viib lapsed tiigi juurde jalutuskäigule, räägib, kuidas see tiik võis tekkida (looduslik lohk, mis on täidetud allikaveega; inimeste poolt kaevatud ning täitub maa seest tuleva veega; inimeste poolt kaevatud, kilega vooderdatud, täidetud veevär-giveega vm)

Lapsed peatuvad jalutuskäigul 20–30 meetrit enne tiiki ja imetlevad tiiki eemalt. Vee ääres on meeldiv puhata – õhk on värske, hingata on kerge, silmad puhkavad vett ja taimi vaadates. Kõik see on tervisele kasulik. Seejärel minnakse tasakesi kalda äärde, vaadeldakse vee pinda ja kallasala. Kas seal elab keegi? Mille järgi nii otsustad? Mida vajavad tiigielanikud eluks? (puhast vett, õhku, toitu, varjupaika). Mis juhtub kui tiigi ääres käib liiga palju inimesi?

Võimalusel võtab õpetaja tiigist vett koos selles elutsevate loomakestega. Vaadeldakse vett ja selles olevaid taimeosi ning loomi. Kui tegu on linnatiigiga, asen-datakse tegevus lindude toitmisega ning vaadeldakse, mida on tehtud, et inimestel oleks tiigi ääres mõnus (pingid, teed, valgustus, prügikastid, vaatlusplatvormid jms).

Võimalikud küsimused:

Millised linnud lendavad tiigi ümber?

Juhtige laste tähelepanu lindude harjumustele, käitumisviisile, nende sules-tikule, sellele, kuidas nad maapinnal liiguvad.

Millised linnud elavad tiigis? Vaadeldage mõnda lindu üksikasjalikumalt.

Millised taimed kasvavad tiigi ääres?

Millised taimed kasvavad tiigis?

Mille poolest taimed erinevad?

Kes elavad tiigis?

Korduval vaatlusel: Miks sügisel tiigielanike arv muutus, võrreldes suvega (põhjendada oma tähelepanekuid).

Kui tiik on suur ning vaadeldavate objektide vahel on suhteliselt pikad vahe-maad, annab õpetaja lastele ebatavalisi ülesandeid, näiteks: joosta esimese kaseni, teha sellest kasest viis suurt sammu vasakule, pöörduda ümber, hüpata kuni ... (need ülesanded mõtleb õpetaja välja kohapeal, vastavalt olukorrale).

Vahendid: toitu lindude või kalade jaoks, kahv, luup, purk.

Tutvumine tamme või männiga

**Päkapiku õpetussõna:
Iga puu väärrib uurimist**

Tamm

Õpetaja jutustab lastele midagi huvitavat, mis on seotud vaadeldava tammepuuga (näiteks, et pasknäärud käivad selle tõrusid kogumas, varuvad need endale talveks, kuid unustavad osade asukoha ning nii hoopis "istutavad" tammesid; või et selle tamme istutas kunagi keegi konkreetne isik mingiks tähtpäevaks, või et selle õõnsuses on öökulli pesa, või et selle lehtede vahel elab palju ämblikke vms). Seejärel räägib õpetaja tammedest üldiselt: miks tamme peetakse kõige võimsamaks puuks, miks tünnid/vaadid tehti tammepuust jne.

Mänd

Mänd elab 300-500 aastat. Mänd elab nii põhjas kui ka palavas lõunas, ta saab hakkama kuivas kasvukohas, aga isegi soos. Mänd ei armast suitsust õhku ja seepärast kohtab teda linnades harva. Mänd on valgustarmastav puu. Suur männimets on meie metsadest kõige valgusküllasem.

Lapsed mõõdavad puu jämedust kätega ja nõoriga, võrdlevad ühe puu jämedust teistega. Nõoriga mõõtmisel tehke nõöri sisse sõlm ning asetage siis nõör sirgelt maha. Nii saavad lapsed mõõta näiteks, mitme jalalaba pikkune on tamme übermõõt.

Lapsed õpivad mõõtma puu kõrgust: laps eemaldub puust nii kaugemale, kuni ette kummardudes ja jalgade vahelt vaadates näeb puu latva. Mõõdetakse kaugus sellest kohast kuni puuni. See kaugus ongi ligikaudselt võrdne puu kõrgusega.

Uurime muruplatsi ja lillepeenraid

**Päkapiku õpetussõna:
Inimese poolt tehtu vajab hoolt**

Õpetaja küsib lastelt, kas nad teavad, mis juhtuks kui muru ei niidetaks ja lillepeenraid ei rohitaks. Miks ei lasta majade ümber taimedel lihtsalt looduslikult kasvada?

Lähemalt vaadeldakse lillepeenart ja sellel kasvavaid lilli (sh luubiga).

Küsimused lastele:

- Kes on loonud selle ilu? Milleks?
- Millele sarnanevad mustrid lillepeenral?
- Milliseid värve ja värvitoone te lillepeenral näete?
- Miks ei tohi lillepeenardelt ilma luba küsimata lilli murda?
- Kuidas hoolitsetakse lillede eest?
- Milliseid tööriistu kasutavad aednikud?

Keskkonnamängud

5-6 aastastele lastele

Arva ära, mitu tammetõru on kotikeses!

Päkapiku õpetussõna:
Loendada on lõbus

Õpetaja jagab lastele kotikesed tammetõrudega, iga laps peab kobamisi kokku lugema, mitu tammetõru tema kotikeses on. Teine laps kontrollib arvu õigsust.

Kes toob kiiremini käbid oma majakesse?

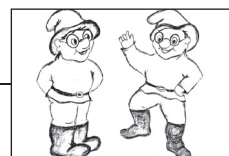
Päkapiku õpetussõna:
Loendada on lõbus

Õpetaja annab õpilastele ülesande: koguda oma majakesse (laps valis ise endale majakese) 15 käbi (käbide arv sõltub sellest, kui palju käbisid üldse maapinnal lebab). Käbide arvu õigsust (vastavust õpetaja poolt antud arvule) kontrollib teine laps.

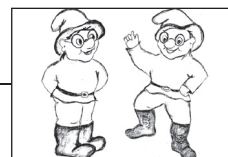
Ojakesed

Päkapiku õpetussõna:
Väikesed ojadvoolavad kokku, neist saab järv või jõgi

Lapsed rivistuvad üksteise taha, 5–6 inimest igas ravis; käed eesseisva lapse taljel või õlgadel – need rivid ongi “ojakesed”. Signaali peale “Ojakesed voolavad!” hakkavad lasteread-ojakesed suvalises suunas jooksuma, püüdes üksteist mitte segada. Hõike “Järv!” peale moodustab iga rivi kätest kinni võttes ringi – “väikese järve”. Järgmise peatuse korral moodustavad ühe järve juba kaks võistkonda jne, kuni lõpuks kõik lapsed koos moodustavad ühe suure ringi – “suure järve”.

Üks, kaks, kolm – jookse puuni

Päkapiku õpetussõna:
Meie ümber olevad puud on elusolendid

Õpetaja ülesandel jooksevad lapsed:

- kõige kõrgema, kõige madalama, kõige jämedama, kõige peenema puuni;
- tammeni, kaseni, kastanipuuni, vahtrani jne, st puudeni, mis ümbruskonnas kasvavad.

Mängu on hea kasutada pikematel jalutuskäikudel teekonna huvitavamaks muutmiseks.

Aednik

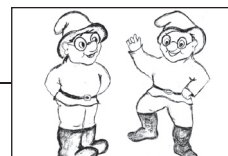
Päkapiku õpetussõna:
Lilledel on oma nimed

Lapsed seisavad ringis. Nende hulgast valitakse aednik ja ostja. Lapsed ise mõtlevad enda jaoks välja lille nimetuse (ükskõik millise). Ostja tuleb aedniku juurde ja palub müüa talle üks lill (mängu sõnad on toodud allpool). Ostja nimetab lille, mille ta valis. Lill (laps) ja ostja astuvad ringist välja. Käskluse peale jooksevad erinevates suundades, joostes ümber lastest moodustunud ringi. Kes esimesena hõivab vaba koha ringis? Mäng algab jälle otsast peale.

Aednik, aednik, müü mulle lilli!

Müün, kuid milliseid, kiiresti ütle! On roose ja tulpe, nelke ja moone, hiirehernest ja lõhnavat tubakat!

Tunne linde

Päkapiku õpetussõna:
Linnud on toidu otsimisel ettevaatlikud

Puutüvele on teibiga kinnitatud linnunimetustega sõnakaardid. Õpetaja ütleb igale lapsele linnunimetuse. Lapsed loevad kaartidelt linnunimetusi ja “lendavad” oma linnunimetusega sõnakaardi juurde (pessa). Märkuande peale lendavad linnud “pessast” välja toitu otsima. Tuleb kass (esimene kord õpetaja), kes hakkab linde püüdma.

Linnud lendavad oma “pessa”. Püütud linnust saab uus kass. Kasse võib olla ka rohkem.

Vahendid: sõnakaardid linnunimetustega.

Sipelgamängud

Päkapiku õpetussõna:

Sipelgapesas on tööjaotus, aga lisaks sellele jagavad nad omavahel ka toitu

Töösipelgad

Lapsed on jaotatud kaheks töösipelgate rühmaks. Õpetaja annab mõlemale rühmale ülesande korjata mahakukkunud puuoksakesi või männiokkaid hunnikusse ("sipelgapesaks"). Võidab see rühm, kellel on suurem hunnik - "sipelgapesa"

Kõht on tühi

Võimalusel vaadeldakse sipelgarada. Kui seda läheduses pole, selgitab õpetaja, et sipelgad jätaavad liikudes maha lõhnaraja, selle järgi leiavad tagasitee pessa. Pesa lähedal võivad tekkida päris laiad teed. Kui sipelgad saavad tee peal kokku, siis need, kellel on kõht tühi, ristavad teistega oma tundlad ja paluvad süüa. Teine sipelgas annab oma suust teisele süüa.

Lapsed jagatakse kaheks rühmaks. Ühed on pesast lahkumas ja näljased, teised pessa saabuvad, kõhud täis. Kumbki rühm kõnnib teisele vastu mööda lauda (näiteks liivakasti serv), mis on sipelgateeks. Kui sipelgad kohtuvad, võib süüa küsida, tõstes käed tundlatena üles ja ristates vastutulija ülestõstetud kätega. Ükski sipelgas ei keeldu teist toitmast.

Urub-ei upu

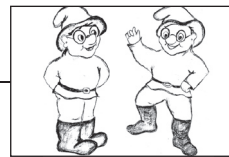
Päkapiku õpetussõna:

Kerged, õhku täis või suure toetuspinnaga esemed ujuvad veepinnal

Lapsed asetavad veekaussi kergemaid ja raskemaid esemeid. Laps, kes asetab esemeid veekaussi valitakse liisusalmiga. Pärast mängu saavad kõik lapsed ise katsetada esemete vette asetamist.

Tigude võidujooks

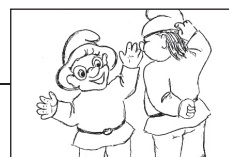
Päkapiku õpetussõna:
Loomad liiguivad erineva kiirusega

Aeglaselt “teosammul” (jalg jala ette) püüavad lapsed jõuda finišisse. Märkuande peale “Seis, part tuleb!”, jäävad lapsed seisma ja “tõmbavad tundlad sisse” – näiteks suruvad lõua vastu rinda, vaatavad maha ja panevad käed taskusse. Ohu möödudes liiguvad lapsed edasi. Võidab see, kes esimesena finišijoone ületab.

Ütle õige

Päkapiku õpetussõna:
Kompimise järgi saab ära arvata, millega tegemist.

Päkapikk kutsub ühe lapse enda juurde ja palub võtta silmad kinni midagi kotist. Laps valib endale kotist tõru, pähkli või seemne ja kirjeldab seda. Teised lapsed mõistatavad, mida kirjeldatakse. Uueks päkapikuks saab laps, kes arvab kõige kiiremini kirjelduse ära.

Bussiga sõitmas

Päkapiku õpetussõnad:
Tänaval liigeldes tuleb olla hästi tähelepanelik, kannatlik ja viisakas!

Rühmaruumi on sarnaselt bussi istekohtadega paigutatud toolid, mis on kõik tähistatud istekoha numbriga. Bussijuhi (õpetaja) iste asub kõige ees. Lapsed seisavad rivis üksteise selja taga, oodates oma järjekorda. Õpetaja tuletab meelde, et reisijad on viisakad ja ootavad vaikides oma järjekorda, nad ei trügi ega torma.

Ükshaaval astuvad nad bussi, sosistavad bussijuhile oma sõidusoovi, misjärel nimetab bussijuht reisijale hinna ning annab pileti istekoha numbriga. Laps peab pileti välja ostmiseks lööma bussijuhile nõutud arv plakse. (Vanematele lastele võib pileti välja ostmiseks öelda peast arvutamise tehte ja alles seejärel löövad nad saadud arvu plakse.)

Seejärel otsib laps oma istekoha bussis. Kui kõik reisijad on istuma jõudnud, võib bussisõit alata. Bussijuht sõidab, hüüdes valjusti peatuste nimesid, iga reisija väljub soovitud peatuses ning läheb laua taha istuma, kus ta saab jälgida mängu edasist käiku. Mõne aja pärast satub buss aga ummikusse. Bussijuht tõuseb ja seletab reisijatele olukorda, vajadusel seletab “ummiku” mõistet. Ummikus olles mängivad kõik koos valgusfoori värvide õppimiseks/kordamiseks mõeldud mängu “Valgusfoor”, mida saavad mängida ka juba sihtkohta jõudnud reisijad oma kohtadelt.

Valgusfoor

Vaata, vaata punane! (näitavad näpuga õpetaja käes oleva punase ringi poole)

Ei saa minna üle tee! (viibutavad eitavalt näpuga)

Nüüd paistab kollane! (näitavad näpuga õpetaja käes oleva kollase ringi poole)

Ära mine, mõtle veel! (viibutavad eitavalt näpuga ja seejärel osutavad nimetissõrmega pea suunas, matkides mõtlemist)

Roheline sirab kaugel eel, palun mine üle tee! (tammuvad kohtadel, imiteerides kõndimist).

Vahendid:

Toolid, mis on laotud ritta nagu bussi istekohad;

- sõidupiletid istekoha numbriga;

- sildid toolidel, mis märgistavad istekoha numbrit;

- rool;

- kolm keskmise suurusega ringi (roheline, kollane ja punane) fooritulede ja nende tähenduste õppimiseks/kordamiseks.

Seejärel sõidab buss edasi, kuni kõik reisijad on jõudnud sihtkohtadesse.

Päkapiku loodusvaatlused ja muud targad tegevused 6-7 aastastele lastele

---

Orienteerume kaardi järgi

**Päkapiku õpetussõna:
Kaart aitab maastikul orienteeruda**

Lapsed lähevad koos õpetajaga tänavale ja näevad seal jälgi, mis viivad postkasti juurde.

Õpetaja küsib:

- Mis võib olla postkastis?
- Milleks on postkastid vajalikud?
- Kuidas satuvad kirjad postkasti?

Lapsed võtavad postkastist kirja, vaatavad ja loevad seda õpetaja abiga (kirjas õpetab päkapikk lastele, kust leida aare, kasutades selleks kaarti). Lapsed uurivad kaarti, arutavad iga objekti, mis kaardil ära on märgitud.

Küsimused:

- Kuhu soovivad päkapikud meil minna?
- Millised peatused meil on ja kui palju neid peatusi on?
- Mida me peame kaasa võtma?
- Lapsed asuvad teele, võttes kaasa edasiseks tööks vajalikud asjad.

Vahendid: Kaart (skeem), postkast, kiri päkapikult, jäljed, aare (puuviljad vm).

Uurime puid ja põõsaid

Päkapiku õpetussõna: Puud on kõik erinevad, seepärast tuleb olla väga tähelepanelik

Määra puu tema tüve ümbermõõdu järgi

Lapsed asetuvad ringis ümber õpetaja ja õpetaja esitab neile küsimusi.

Küsimused:

- Milliseid puid te meie ümber näete? (Nimetus, suurus)
- Mille poolest need puud üksteisest erinevad?
- Mille abil saab määrata puutüve ümbermõõtu? Kuidas?

Lastele antakse erineva pikkusega paelad ja palutakse üles leida puu, mille tüvi vastab nööri pikkusele. Neile, kes ülesande õigesti täidavad, antakse mängunupp, käbi, tõru vms. Mängu korratakse mitu korda. Iga kord vahetatakse laste käes olevaid paelu. Võidab see, kes on kogunud kõige rohkem mängunuppe.

Vahendid: lasteaia õuel kasvavate puude ümbermõõtude järgi lõigatud paelad.

Leia puu tema viljade järgi

Lapsed on ringis ümber õpetaja ja õpetaja esitab neile küsimusi.

Küsimused:

- Milliseid puid te näete meie ümber?
- Mis on kotikestes?
- Kuidas neid vilju nimetatakse?
- Milliste puude otsas nad kasvavad?

Lastel palutakse jaguneda võistkondadeks. Iga võistkond saab erinevat värvi kotikese. Selles kotis olevad viljad jaotatakse võistkonna liikmete vahel.

Ülesanne: leida puu, millel see vilj kasvab, ja kinnitada vilj puu külge; siis tulla tagasi võistkonna kogunemiskohta, mis on märgitud värviliste lindikestega.

Võidab see võistkond, kelle kõik meeskonnaliikmed täitsid ülesande kiiremini ja õigemini.

Analoogselt viiakse läbi ka mäng "Leia puu ja põõsas tema lehtede järgi".

Uurime väikeloomi

Päkapiku õpetussõna: Meie ümber elab palju väikeloomi oma põnevat ja varjatud elu

Õpetaja jagab lapsed paaridesse ja annab igale paarile väikese purgi. Lapsed otsivad puukoore pragudest, kivide alt, mullast, lehekõdust või mujalt ühe väikeloomi ja püüavad selle ettevaatlikult purki.

1. Lapsed vaatlevad õpetaja juhendamisel oma väikelooma, pöörates tähelepanu kehakujule, jalgade arvule, liikumisviisile, looma värvusele, ning silmade ja tundlate olemasolule. Luubi abil uuritakse, milline näeb välja looma kest. Õpetaja palub lastel rääkida, kust nad oma väikelooma leidsid. Koos arutletakse, miks elavad need loomad just niisuguses keskkonnas. Mida nad söövad? Millisesse rühma (putukas, ämblik, uss, tigu, hulkjalgne jne) see loom kuulub?

2. Lapsed joonistavad ühest leitud väikeloomast pildi. Õpetaja palub lastel näidata pilte ja öelda oma looma kohta kolm omadussõna.

Väga tähtis! Lapsed viivad väikeloomad ettevaatlikult tagasi oma kodusse keskkonda.

Mäng “Jalad ja silmad”.

Õpetaja selgitab, et putukal on 6 jalga ja 2 silma, ämblikul 8 jalga ja 8 silma, sajajalgasel palju jalgu ja 2 silma ning teol 1 jalg ja 2 silma. Märguande peale moodustavad lapsed õpetaja poolt nimetatud looma. Näiteks pärast märguannet “putukas” hoiavad kolm last üksteisel õlgadest kinni ning kaks tagumist sulgevad silmad. Seejärel liiguvad lapsed ettevaatlikult “looma kombel”.

Vahendid: kaanega purgid, luubid, joonistustarbed.

Leia liikuvat

Päkapiku õpetussõna:
Meie ümber on palju elusorganisme

Lapsed on kogunenud õpetaja ümber. Õpetaja annab lastele ülesande ringi jalutada ja loendada kõike liikuvat. Kui võimalik, võib ka näidiseid kaasa võtta. Lastele antakse otsimiseks 5–7 minutit. Kutse peale tulevad lapsed õpetaja juurde tagasi.

Küsimused:

- Mida nägite liikumas?
- Mis neist liikus ise, mida liigutas mingi jõud (tuul, vesi, mootor)?
- Milliseid elusorganisme nägite liikumas? Millised neist liikusid ise, milliseid liigutas näiteks tuul?

– Kes ja kuidas liigub looduses?

Õige vastuse eest saab laps mängunupu (elusa eest rohelise, eluta – sinise). Võidab see laps, kes on kogunud kõige rohkem mängunuppe.

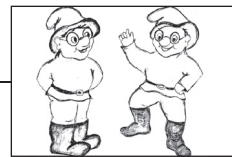
- Mida te rohkem nägite ja leidsite, elusaid või elutuid objekte?
- Kuidas liikusid elutud objektid, mille abil?
- Mis veel võib liikuda? (transport, liiv, vesi jne).

Mängu lõppedes võib võrrelda (lugeda kokku mängunupud), milliseid objekte lapsed rohkem leidsid, elusaid või elutuid.

Vahendid: mängunupud.

Arva ära, kes see on ja mida ta teeb

Päkapiku õpetussõna:
Loomad käituvad vastavalt oma liigile

Õpetaja palub lastel võtta paaridesse ja igale paarile antakse ülesanne (nii et teised ei kuuleks) kujutada liikumises loomi, putukaid. Paarides võib olla sama liigi esindajaid või erinevaid liike (rebane ajab jänest taga, pääsuke püüab putukat, jäneseid söövad rohtu, kassipojad mängivad lõngakeraga jne). Lastele antakse mingi aeg oma tegevuste läbimõtlemiseks. Üks paar kujutab liikumises mingeid loomi, teised lapsed mõistatavad.

Režiimimomendid

Päkapiku õpetussõna:
Kell aitab meil kõike õigel ajal teha

Lapsed istuvad vaibal. Õpetaja esitab neile küsimusi.

Küsimused:

- Kas praegu on päev või hommik?
- Miks te nii arvate? (Osutada kellale)
- Mis saabub peale õhtut? jne
- Mis te arvate, miks meil on vaja päevakava?
- Aga milleks meil on vaja kella?
- Mis me teeme, kui kell on ... (õpetaja näitab erinevaid kellaaegu)?

2. Õpetaja jaotab lapsed väikestesse rühmadesse (võistkondadesse) ja annab igale rühmale kaardikese, kuhu on kirjutatud kas hommik, päev, õhtu või öö (Kui lapsed ei oska lugeda, võivad sõnade asemel olla illustratsioonid, kus on kujutatud ööpäeva osad). Siis seletab õpetaja ülesannet.

Igal rühmal on oma ööpäeva osa. Te peate meenutama kõike, mida teete hommikul, päeval, õhtul ja öösel. Iga rühm näitab meile neid tegevusi liigutuste abil, ülejäänud peavad ära arvama, millise ööpäeva osaga on tegemist. Võidab see võistkond, kes kõige huvitavamalt kujutas temale sattunud ajalõiku. Seejärel vahetavad võistkonnad kaardikesi ja mäng kordub.

Pane kivi elama

Päkapiku õpetussõna:
Iga asja saab kujutleda elavaks

Iga laps otsib endale kivi, mis tema arvates meenutab talle midagi või kedagi (näit. kassi, võlumuna, laeva, lepatriinut vms.) Kui kivi leitud, paneb laps värvidega kivi elama s.t. maalib kivi vastavalt oma ettekujutusele.

Vahendid: värvid.

Arva ära, kes ma olen!

Päkapiku õpetussõna:
Mida rohkem küsid, seda kiiremini jõuad vastuseni

Igal lapsel on käes enda maalitud kivi. Õpetaja palub moodustada paarid. Paarilised istuvad näoga teineteise poole ja üks lastest esitab teisele küsimusi. Küsimuste abil püüab ta välja selgitada keda või mida kujutab paarilise käes olev kivi. Seejärel osad vahetuvad.

Maalitud kivide asemel saab kasutada ka väikseid loomade või putukate kujukesi või pilte.

Mängu saab varieerida ka nii, et laps küsimise asemel kirjeldab oma asja ja paariline arvab selle järgi, kes või mis tal pihus on.

Vahendid: maalitud kivid (või mänguasjad).

Vee mõõtmine

Päkapiku õpetussõna:
Vett saab mõõta

Igal lapsel on 0,5 l pudel, mille ta täidab veega. Vesi kallatakse suuremasse pudelisse ja mõõdetakse, mitu väiksemat pudelitäit mahub suurde pudelisse. Panakse kirja või loendatakse, mitu 1 l pudelitäit vett mahub ämbrisse või suuremasse nõusse.

Vahendid:

- 1 l plastpudelid;
- 0,5 l plastpudelid;
- lehter;
- ämber või mõni muu suurem anum.

Uurime liblikaid

Kaunid värvid

Päkapiku õpetussõna:
Igal liblikal on oma nägu

Mängu käik: Iga laps saab paberist väljalõigatud liblika ja joonistusvahendid (Näit. rasvakriidid, pliiatsid jne.). Lapse ülesandeks on vaadata tähelepanelikult looduse värve ja samasuguste värvidega kujundada liblika tiibade muster.

Vahendid: Paberist liblikakujud, joonistusvahendid.

Tiivamustrid

Päkapiku õpetussõna:
Liblika mõlemal tiival on täpselt ühesugune muster

Ülesanne: Mõttele, missugune on selle liblika teine tiib ja joonista see.

Tegevuse käik: Iga laps saab paljundatud pildi liblikast, kellel on muster vaid ühel tiival ja pliiatsi. Lapse ülesandeks on mõelda, missugune on liblika teine tiib ja see siis joonistada.

Olenevalt laste vanusest võib päkapikupunktis olla ka mõne liblika pilt või liblikaraamat, mida enne uuritakse.

Vahendid: Paljundatud liblikapilt, millel on muster vaid ühel tiival.

Vaata - tunne - räägi

Päkapiku õpetussõna:
Puu on elusolenditele tähtis elupaik, toit ja varjupaik

Õpetaja on valmistanud puujuurte vahele mõne päkapikukodule iseloomuliku tunnuse.

Lapsed liiguvad otsides õuealal ringi, kuni keegi leiab puujuurte vahelt õpetaja poolt valmistatud päkapikumaja ukse vms. Teised kogunevad ka selle ukse juurde, koos arutletakse päkapiku elupaiga üle. Vaadeldakse seda puud, mille alla päkapikud oma kodu on rajanud. Miks nad just selle puu võisid valida? Katsutakse, nuusutatakse, püütakse seletada, mida tuntakse. Kas seda puud võiks ka keegi teine oma koduks pidada? Puu küljest ja ümbert otsitakse elusolendeid või nende tegutsemisjälgi (auklikud lehed, ämblikuvõrk, samblad-samblikud, sipelgarada, linnupesa jms).

Vahendid:

- luup (aga võib ka palja silmaga otsida);
- päkapikuukse materjal (oksad, puutükid vms. looduslik materjal).

Keskkonnamängud

6-7 aastastele lastele

Putukate pood

Päkapiku õpetussõna:
Putukad liiguvad kiiresti ja neid ei olegi nii kerge püüda

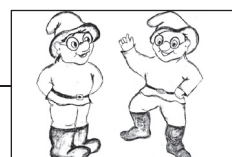

Üheskoos mõeldakse, milliseid putukaid võiks putukapoes müügil olla.

Mängujuht valib välja poemüüja ja ostja. Ülejäänud lastele sosistab ta igatühele kõrva mõne putuka nime (näit. lepatriinu, sipelgas, liblikas jne). Putukad istuvad pingile või murule. Ostja küsib poest ühte putukat. Müüja küsib putuka eest tasu (näit. plaksud käele). Kui putuka eest on makstud, tõuseb see pingilt või murult ja lendab või sibab ostja eest ära. Ostja püüab teda. Kui putukas on kinni püütud vahetuvad osad. Juhul kui ostjal ei õnnestu putukat kinni püüda, saab putukas uue nime ja ostja alustab uuesti ostmist.

Mesilased ja herilased

Päkapiku õpetussõna:
Kes teeb usinasti tööd, see saab mett süüa

Mängujuht ja mängijad valivad koha, mis tähistab mesilastaru. Märgitakse ära ka taru lennuava s.o. sisse-ja väljapääs mesitarus. Selleks asetatakse kaks suuremat kivi või oksa. Tarru pääseb sisse lennuava paremalt poolt ja välja vasakult poolt. Siseneamiseks mesitarru peab teadma salasõna, mis tuleb öelda valvurile.

Mängujuht selgitab tegevust.

Töomesilane lendab tarust korjele. Tarru tagasi jõudes ütleb ta valvurmesilasele salasõna ja siseneb tarru. Paneb õienektari kärjekannu ja väljub taas tarust.

Valvurmesilane küsib igalt sisenejalt salasõna. Kes seda ei tea, selle ajab ära või nõelab (käepuudutus).

Herilane püüab tungida mesitarru mett röövima.

Valitakse kaks valvurmesilast, töomesilased, herilased.

Kaks esimest gruppi lepivad kokku salasõna. Lapsed lähevad oma kohtadele: valvurid lennuavale, töomesilased tarusse ja herilased kaugemale. Mäng algab mängujuhi märguande peale (näit. okste sahin, pulkade klõbin vm).

Vahendid: kaks kivi või oksa.

Muusika metsas

Päkapiku õpetussõna:
Erinevate esemetega saab tekitada erinevaid helisid

Leia loodusest vahendeid, millega saab heli tekitada. Kuula, mis häält sinu “pill” teeb ja võrdle seda teiste “pillidega”. Laula üks tore laul ja mängi looduspilli saateks.

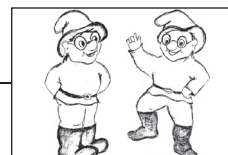
Lapsed saavad päkapikult ülesande ja otsivad lähieest endale pillid – 2 kivi, 2 oksa, 2 käbi, kimp sügislehti jms. – kõik, millega saab heli tekitada.

Vesteldakse oma leitud pillidest ja kuulatakse, mis häält nad teevad.

Koos lauldakse üks tuttav laul ja mängitakse “pilli” kaasa. Kui grupp on suurem, saab moodustada orkestri.

Kui pille on raske leida, saab kasutada ka kehapille (plaksumine, patsutamine, sahistamine jne).

Putukavõlur

Päkapiku õpetussõna:
Iga putukas liigub omamoodi

Mõeldakse ja lepatakse kokku, kuidas liiguvad mesilased, rohutirtsud, sipelgad, liblikad. (Liblikad lendlevad, sipelgad sibavad ja kannavad ehitusmaterjali pessa, mesilased lendavad õielt õiele ja korjavad mett, rohutirtsud hüppavad). Üks laps valitakse võluriks. Võlur ütleb võlusõnad: “Saagu teist nüüd.....(näiteks liblikad)”. Kõik lapsed matkivad selle putuka liikumist, kelleks võlur nad parajasti võlub. Mõne aja pärast ütleb võlur “Stopp!”, ja võlub lapsed mõneks teiseks putukaks.

Vahendid: Võlurile võlukepike või mõni muu rekvisiit (näit. kübar, keep vms), mis teda teistest eristaks.

Putukapuse

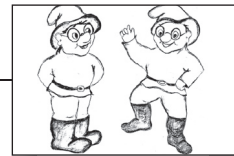
Päkapiku õpetussõna:
Putukatel on iseloomulik välimus ja kombed

Vahendid: 1-3 erineva putuka pilti paksemal paberil või papil, mis on tükkideks lõigatud. Soovitavalt erivärvilised. Karp pilditükkide jaoks.

Karbis on nn. pusletükid. Lapsed peavad sorteerima piltide tükid nii mitmesse hunnikusse, kui palju erinevaid pilte on kasutusel ja pildid kokku panema. Lapsed nimetavad putuka nime, kes on nende pildil ja räägivad, mida nad putukast teavad (elupaik, liikumisviis, mida sööb, miks kasulik on jne.).

Olenevalt laste arvust mängitakse kas võistkondadena, paarikaupa või üksikult.

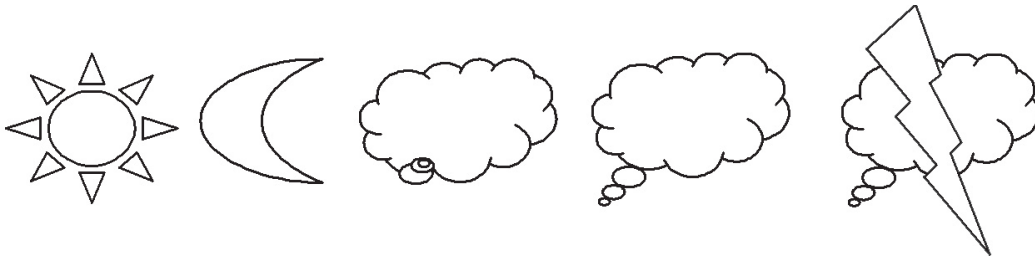
Siis kui taevas...

Päkapiku õpetussõna:
Luuletuses räägitakse riimis

Mängu jaoks läheb vaja kujundeid (lihtne teha, võib ise joonistada kõvemale paberile): päike, kuu, hele pilv, tume pilv, äikesepilv, vihmapiisad (2).

Soovitav on valmistada need A4 formaadile, et kujundid oleksid paremini nähtavad. Kui joonistuskätt ei ole, võib kasutada ka pilte, kus on peal eelpool nimetatud kujundid.

Lapsed istuvad koos õpetajaga ringis. Õpetaja näitab lastele mängus vajaminevaid kujundeid ja palub vastata, mida need tähistavad (et mängu käigus ei tekiks arusaamatusi).

Kui kujundid on näidatud ja üheselt mõistetud, loeb õpetaja ette luuletuse, mida selles mängus kasutatakse ja näitab vastavat kujundit hetkel, mil sellest räägitakse luuletuses:

SIIS KUI TAEVAS PAISTAB KUU,
MAGAB IGA LAPS JA PUU.
SIIS KUI ALGAMAS ON PÄEV
PÄIKEST SILMAPIIRIL NÄED.
KÕRGEL TAEVAS HÕLJUVAD
VALGED PILVED MÕNUSAD.

AGA ÄKKI, MIKS SIIS NII?!
MIDAGI ON TEISITI –
JÄRSKU KADUNUD ON PÄIKE
ALGAB TORM JA HIRMUS ÄIKE.
PILVED LÄIND ON TUMEHALLIKS,
JUSTKUI VALGUST NAD EI SALLIKS.
JUBA KALLAVAD NAD VIHMA
ÕUES NÜÜD KÜLL OLLA EI TIHKA.
LAPSED JOOKSEVAD KÕIK TUPPA
IGAÜKS NÜÜD VARJU RUTTAB.
PEAGI LÄIND´ ON KOLE ÄIKE,
TAEVAS PAISTMA HAKKAB PÄIKE.
PILVED JÄLLE SÄRAVVALGED
LAPSED ÕUES, NAERUL PALGED.

Õpetaja küsib, kas luuletuse sisu oli lastele arusaadav. Kui laste jaoks esineb selles tundmatuid sõnu, tuleb need lahti seletada.

Kui kõik on arusaadav, võib **mänguga alustada**:

Lihtsa liisusalmi abil loeb õpetaja rühmast välja 6 last (nimetame neid ilmastiku-lapsed). Nendele jagab õpetaja kujundid ja nende laste ülesandeks jääb esile tõsta seda kujundit, mis on nende käes, kui vastavast kujundist luuletuses juttu tuleb. Nad seisavad teistest lastest veidi eemale ja tulevad siis teiste laste sekka, kui nendest luuletuses räägitakse.

Seejärel seletab õpetaja, et ülejäänud lapsed kehastavadki mängus lapsi (nimetame neid mängu-lasteks), kes peavad toimima vastavalt ilmale, nagu luuletuses öeldud on: kui paistab kuu – magavad (kükitades)

paistab päike – ärkavad, mängivad
hakkab vihma sadama – jooksevad tuppa varju
ilm läheb jälle ilusaks – tulevad toast välja

Kui ühekorra läbi mängitud, valivad ilmastiku-lapsed mängu-lastest seast uued ilmastiku-lapsed ja mäng võib korduda.

Tegevuse õnnestumiseks

Mängutubade tähistamiseks võib kasutada erinevaid vahendeid, näiteks rõngad, kurikad, et lapsed liiga laiali ei jookseks.

Mängu-lapsed seisavad ringis ja õpetaja liigub nende vahel luuletust lugedes. Ilmastiku-laps, keda luuletuses nimetatakse, tuleb õpetaja selja taha ja liigub koos temaga (eeskuju hea, et lastes ei tekiks segadust, kus ja kuidas nad peavad liikuma ja tegutsema).

Ilmastiku-lastel tuleb tagasi oma kohale minna ka siis, kui nad luuletuses ära kaovad, seega oleks õpetajal hea neid mängu käigus juhendada, kui laps ise selle peale ei tule.

Sõbrase küssa

Õpetussõnad: Jalakäijad ületavad teed selleks ettenähtud kohas ja rohelise fooritule ajal

Liisusalmi abil valitakse laps, kes on “valgusfoor”.

Laps koos õpetajaga moodustab nõõridest või joonistab kriidiga põrandale tänavat, asetavad ülekäigurajad. Kahele poole tänavat asetatakse numbrikaartidega nummerdatud toolid, mis on lastele sõprade kodudeks.

Lapsed on kodudes, istudes nummerdatud toolidel. Mängujuht palub nt. Mari (nr. 1) Jürile (nr. 7) külla minna. Mari lahkub oma kodust ja läheb Jürile külla, ületades mängutänavat ja täites liikluseeskirju. Mäng kestab kuni kõik on külas ära käinud.

Vahendid: nõõr, toolid, numbrikaardid, valgusfoori tuled, ülekäigurada.

Lausame ja siigume

Päkapiku õpetussõna:
Laul teeb meele rõõmsaks

Õpetaja on peitnud õue mõned pillid, millega saab laulu-tantsu saata. Lapsed otsivad muusikariistad üles. Koos arutatakse, kas ka päkapikud oskavad laulda ja pilli mängida. Tuletatakse meelde, mis laule-tantse on muusikatunnis õpitud ning kas neid võiks ka selles kohas käsutada. Lauldakse üks laul ja tantsitakse või mängitakse liikumismäng, mille lõppedes palub õpetaja otsida mõni märk või jälg päkapikkudest (näitab ette ka suuna, kust võiks otsida). Otsides liigutakse järgmise tegevuse juurde.

Vajalikud vahendid: rütmi- jms. pillid, mida on kerge õues käsitseda.

Meisterdame päkapiku kodupuu (d)

Päkapiku õpetussõna:
Koos tööd tehes läheb kõik hõlpsamini

Õpetaja jagab lapsed rühmadesse. Õpetaja (või lapsed ise) joonistab paberile puu(de) kujutise(d), mille lapsed katavad pabernõõriga. Puude okstele ja maapinnale kleebitakse õuest toodud lehed jms. Vahenditega, mida töö juures ära ei käsutatud, mängitakse lõpetuseks äraarvamismängu.

Järelejäänud vahendid pannakse korvi või liniku alla, kust neid näha poleks. Lapsed istuvad poolkaares ning üks laps läheb võtab korvist ühe asja, mida ta teistele näidata ei tohi, vaid peab kirjeldama. Kes ära arvab, saab ise korvi juurde minna järgmist asja kirjeldama.

Vajalikud vahendid: aluspaber, pabernõõr, liim, käärid, lehed, oksad, kivid.

Päkapikueine lindudega

**Päkapiku õpetussõna:
Sõbrad mõtlevad alati, kuidas üksteist aidata**

Õpetaja paneb eelnevalt valmis korvi kahe kotikesega (seemnetega lindudele ja päkapikueine lastele) ja peidab selle õuele nii, et selle leidmine on küll suunatud, aga lastele üllatuseks.

Leiame korvi. Vaatleme ja uurime seemneid. Arutleme, millisest viljast on need pärit ja kes neid võiksid süüa. Vaatleme pilte lindudest ja räägime päkapikkude sõprusest nendega (metshaned, luigid, kured kaitsevad päkapikke ja on neile “sõiduvahenditeks”. Rästad ja ööbikud on osalised päkapikkude tantsupidudel, rähn on abiline päkapikkude maja ehitamisel. Tedrekukkede varahommikustel mängudel täidavad päkapikud vahekohtunike ülesandeid. Kui metspart vahel liiga ahnelt tammetõrusid kugistab ja mõni tõru kurku kinni jääb, siis päkapikud aitavad pardil kaela masseerides tõru alla neelata).

Seejärel moodustatakse ring ümber lapse, kes mängult on päkapikk ja kelle käes on kotike seemnetega. Päkapikk kutsub lapsi ükshaaval enda juurde ja palub võtta midagi kotist. Laps, kes päkapiku juurde kutsuti, valib endale kotist tõru, pähkli või seemne ja kirjeldab selliselt, et lapsed saaksid mõistatada. Siis hakkab seemne vms valinud laps päkapikuks ja mäng jätkub seni, kui on küsitud kõigi kotis olevate seemnete kohta.

Paneme lindudele seemned toidumajakesse, sest nemad on ka meie sõbrad. Päkapikueinet süües räägime päkapikutoitudest (leib küpsetatakse tammetõrujahust, puder keedetakse heinaseemnetest jne).

Vahendid:

- Toidukorv kahe kotikesega (seemned lindudele, natuke tervislikku näksimist lastele);
- Pildid lindudest;
- Mängu jaoks on kaasas päkapikumüts.